

TE 6580

Bestuurskundige Berichten

Magazine van de Bestuurskundige Interfacultaire vereniging Leiden

TPG Post

Port betaald
Port payé
Pays-Bas

Gary Marks:

"Don't underestimate
nationalism"

Beschouwing:

"Zal de EU ooit de VS
inhalen?"

THEMA: INVLOED VS OP DE EUROPESE UNIE

M/V DEN HAAG

www.denhaag-vacatures.nl

Waarom niet Den Haag? Als je voor het stadhuis staat dan zie je het pas. Wat een gebouw, wat een ambitie. En zodra je binnenkomt voel je het: dit is een grote gemeenschap. Met een veelheid aan mensen, culturen, architectuur en bedrijvigheid. Zo divers als het stadhuis, is heel Den Haag. Mensen die de grote stad draaiende houden door haar te organiseren, besturen en moderniseren. Daar wil je toch bij horen, daar wil je toch aan proeven, daar wil je van leren. Als dat voor jou opgaat, is werken in het traineeprogramma misschien wel iets voor jou.

Gemeente Den Haag

Het trainee-programma start elk jaar in september. Medio Februari is het mogelijk om je via www.denhaag-vacatures.nl in te schrijven.

Bij de gemeente Den Haag werken ruim 7500 mensen verdeeld over 13 diensten. Deze diensten zorgen gezamenlijk voor een enorm pakket aan dienstverlening aan haar inwoners. De ene dienst is meer met uitvoerend werk, de andere dienst meer met beleidstaken bezig. De miljardenbegroting dwingt tot een bedrijfsmatige en zakelijke werkwijze. Sommige onderdelen moeten zelfs concurreren met het bedrijfsleven om interne opdrachten te verwerven. De gemeente Den Haag heeft daarom zowel een maatschappelijke als bedrijfsmatige oriëntatie.

Meer informatie en meer banen?
www.denhaag-vacatures.nl

■ TRAINEE

In Den Haag kun je twee jaar als trainee aan de slag. Je bent verantwoordelijk voor in elk geval twee projecten bij twee verschillende onderdelen van de organisatie. Met je coach en je mentor maak je een persoonlijk ontwikkelingsplan. Tijdens de eerste negen maanden volg je naast je werk een introductieprogramma. Daarnaast werk je nog gemiddeld 1 dag per week met andere trainees aan een gemeentebreed project of volg je een training.

*Meer weten? www.denhaag-vacatures.nl
of bel Nathalie Denz (070) 353 2502; mail: n.denz@bsd.denhaag.nl.*

Kennis en vaardigheden:

- universitaire opleiding;
- maximaal twee jaar werkervaring;
- initiatief, teamgeest en een resultaat- en veranderings-gerichte houding.

Arbeidsvoorwaarden:

- startsalaris ± 2.483,- p/mnd;
- uitstekende opleidingsfaciliteiten;
- activiteiten van Jong Den Haag;
- baangarantie en postdoctorale opleiding na traineeprogramma.

Talentenjacht
Foto: Bestuursdienst

BESTUURSPRAAT: PETER

Geachte leden,

Roerige tijden, dat zijn het. De verhoudingen tussen groepen met verschillende etnische en religieuze achtergronden staan op scherp. Na de moord op Theo van Gogh schreeuwden de krantenkoppen hel en verdoemenis, Lonsdale-jongeren in Uden staken een islamitische school in brand en minister Zalm van Financiën verklaarde pardoes de oorlog aan de extremisten.

Krasse taal, maar wat gebeurt er nu wérkelijk? Wie zijn die religieuze fanatici en waarom zijn ze zo boos op ons? Kunnen we nog wel rustig slapen gaan of moeten we vrezen voor ons leven? Op deze vragen kun je zowel een politiek als een wetenschappelijk antwoord geven. De politiek kan ervoor kiezen om het volk bang te houden. Laten we deze optie de optie- Bush noemen. Of de politiek kan het volk geruststellen; vaders van de Balkenende waakt over u. De politiek hoeft voor zijn handelen geen wetenschappelijke verantwoording af te leggen. Hervervkiezing is het enige wat telt. Zorgt dus, medebestuurkundigen dat u politici wordt. Het maakt het leven zoveel makkelijker.

Wilt u echter een wetenschappelijk antwoord op bovenstaande vragen, vreest dan met grote vrezen. In het geschied ligt voor u nuance, bezinning en saaiheid; voetnoten, eindnoten en bronvermeldingen. En het ergste is nog: hoe meer u te weten komt hoe slechter u zult gaan slapen. Want er zijn geen definitieve antwoorden in de wetenschap, u zult het licht niet zien en zeer zeker ligt er geen eeuwige roem voor u in het verschiet. Maar, zult u zeggen, waarom volg ik dan een wetenschappelijke opleiding? Op deze vraag moet ik u vooralsnog het antwoord schuldig blijven om de simpele reden dat ik het zelf ook nog niet heb gevonden. Gelukkig hebt u nog de tijd om tot een antwoord te komen en wellicht maakt uw zojuist met succes afgeronde tentamen er al deel van uit. Één troost kan ik u vast bieden: bij mijn weten wordt er zelden iemand vermoord om een wetenschappelijk dispuut.

Geachte leden, ik heb er dit jaar zin in. U hopelijk ook.

Peter Kasbergen
Voorzitter

Bestuurskundige Berichten

Semi-wetenschappelijk Magazine van de Bestuurskundige Interfacultaire vereniging Leiden

Postbus 9555, 2300 RB Leiden
Tel. 071-5273696
Fax. 071-5273979
E-Mail: bil@bilboard.nl
www.bilboard.nl

Commissaris: Bart C.A. van Horck
Hoofdredactie: Frank van der Plas

Redactie: Rolf Versteeg, Jan Pronk, Ruben Libgott,
Govert van Gorcum, Hayat Essakkat

Vormgeving: Bart C.A. van Horck, Ruben Libgott

Gastschrijvers: Gary Marks, Mels van Meggelen,
Jesse de Kieviet, Bart van Nierop, Leonique van
Tolk, Hessel Heins, Matthijs Groeneveld, Peter
Kasbergen, drs. D. Ladan, drs. P. Overeem Samira
Abadi

Redactieraad: Dr. F.M. van der Meer
Prof. dr. M.R. Rugers

ISSN 0920-5772
Copyright 2004 B.I.L.

Kopij voor de redactie Via e-mail
(bil@fsw.leidenuniv.nl) of op diskette in Word
formaat

Advertenties Elvira Visser, 071-5273696

Oplage 650 stuks

Abonnement Leden van de B.I.L. ontvangen Bestuurskundige Berichten gratis thuis. Voor niet leden kost een abonnement •11,35 per jaar. Dit dient te worden voldaan op bankrekening 56.65.22.357 t.n.v. de B.I.L. Leiden o.v.v. abonnement B.B. of op giro 9200 van de ABN-Amro Leiden o.v.v. B.I.L. rekeningnummer 56.65.22.357; abonnement B.B.

Bestuurskundige Berichten is een uitgave van de Bestuurskundige Interfacultaire vereniging Leiden (B.I.L.) en verschijnt viermaal per jaar. Het is niet toegestaan zonder toestemming van de redactie op enigerlei wijze het geheel of delen van dit nummer te reproduceren. Waar redacteuren op persoonlijke titel hun mening geven is dit niet noodzakelijkerwijs die van de gehele redactie. De redactie behoudt het recht voor stukken in te korten, te veranderen dan wel niet te plaatsen.

Druk: **DRUKKERIJ JANSEN B.V.**

Drukkerij Jansen B.V.
Breestraat 8
2311CR Leiden

19e JAARGANG, NUMMER 2, Januari 2005

7 - Nieuwe Columnist: Heins

'De oorlog in Irak is voorbij', ik hoor het Bush nog zeggen, nadat Saddam was gevlucht en Irak in handen van de VS was geraakt. Héél Irak? Nee, een klein (in de ogen van de VS) verwaarloosbaar groepje onverzettelijke radicalen weet maar van geen op houden en houdt stand tegen de Amerikaanse bezetter.

12 - Europa verdeeld

Het Amerikaanse volk, en dit keer ook een meerderheid van de kiezers, gunde President George W. Bush een tweede termijn in het witte huis. De verkiezingen waren niet alleen in de Verenigde Staten een hot issue, ook in Europa kon je er in de aanloop niet omheen.

BESTUURSKUNDIGE BERICHTEN

- 1 Bestuurspraak
- 2-3 Colofon/Redactioneel
- 2-3 Inhoud

THEMA - INVLOED BELEID VS OP DE EU

- 4 Don't underestimate Nationalism
- 7 Heins
- 7 Tegencolumn
- 9 Beschouwing: Europa verdeeld
- 12 Beschouwing: De suprematie van de VS in de wereld
- 14 Samenvattend Artikel
- 15 Komische Noot

VERENIGING

- 16 Excursie: Heineken
- 18 Forum Beleidsevaluatie
- 20 Prikbord/Agenda

Nummer twee...

Met gepaste trots presenteren wij u het tweede nummer van de Bestuurskundige Berichten van dit collegejaar. De commissie BB heeft er alles aan gedaan om aan het begin van het nieuwe jaar u te kunnen verschaffen van bestuurskundig relevant leesvoer.

Inmiddels is er een nieuwe secretaris en eindredacteur van de BB: Bart van Horck. Hij heeft het spreekwoordelijke 'stokje' overgenomen van Hessel Heins, die beloofd heeft het komende jaar een column te gaan schrijven. In dit nummer zijn veel zaken onveranderd gebleven. De oudere leden onder u zullen merken dat de lay-out slechts kleine verandering heeft ondergaan. De bekende indeling van een thematisch, verenigings- en studiekatern is hetzelfde gebleven. In het kader van 20-jarig bestaan van de B.I.L. is daar een lustrumkatern aan toegevoegd, waarin wordt teruggeblikt op de geschiedenis van de vereniging. Daarnaast bevat dit nummer bekende rubrieken, zoals 'Geef de pen door', 'Bestuurspraak' en natuurlijk 'B.I.L.-lid in Leiden.'

Stilstand is achteruitgang. Daarom is er ook ruimte voor incrementale verbeteringen en voor vernieuwing. Voor dit bestuursjaar is er een nieuwe commissie geformeerd bestaande uit Hayat Essakkati, Govert van Gorcum, Ruben Libgott, Jan Pronk, Rolf Versteeg en ondergetekende, Frank van der Plas.

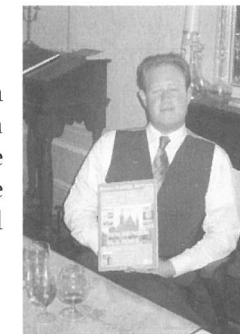
In het Witte Huis is er in zekere zin ook sprake van continuïteit. Na zijn herverkiezing zal George W. Bush nog vier jaar het presidentschap van de Verenigde Staten bekleden. Met het oog op deze ontwikkeling heeft de commissie ervoor gekozen proberen na te gaan wat de gevolgen zullen zijn van de Amerikaanse verkiezingen voor Europese Unie.

Namens de nieuwe redactie van de BB wens ik u veel leesplezier toe, maar ook alle geluk en gezondheid in het nieuwe jaar.

Frank van der Plas, hoofdredacteur

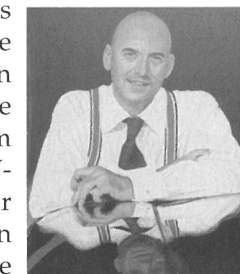
25 - B.I.L.-lid in Leiden

"Ik had me allereerst ingeschreven voor bedrijfskunde in Rotterdam. Na mijn examen kreeg ik echter het idee dat het financiële aspect me helemaal niet ligt en de stad Rotterdam ook niet.

35 - Pim Fortuyn, de regiseur

Pim Fortuyn heeft op 12 augustus 1991 een artikel geschreven voor de B.I.L.-almanak over de invoering van de OV-jaarkaart genaamd 'Door de sporen de rails niet meer zien'. Pim Fortuyn was directeur van de OV-studentenkaart BV. Als directeur zijnde dacht hij misschien daadwerkelijk zijn missie, de samenleving teruggeven, te kunnen bereiken.

- 21 Excursie WRR
- 23 Kiekjespagina
- 25 B.I.L.-lid in Leiden
- 28 BEL-commissie
- 23 Kiekjespagina
- 25 Interview: Sander Dekker
- 27 B.I.L.-lid in Leiden

STUDIE

- 28 BEL-commissie
- 29 Stageverslag: Beiroet
- 30 Studiedadviseur
- 31 Geef de pen door aan...
- 33 Verslag: Summerschool

LUSTRUM

- 35 Pim Fortuyn

THEMATISCH-KATERN:
DE INVLOED VAN DE VERKIEZINGSUITSLAG
IN DE VERENIGDE STATEN OP
HET OPENBAAR BESTUUR IN EUROPA

“Don’t underestimate nationalism”

Why is the EU not a federal state, and why has movement in the direction of federalism been arrested? The most powerful reason lies in the mobilization of national identity against further European integration. Group attachments can be extraordinarily powerful, and few more so than attachments to territorially-defined communities. A student of modern Europe might heed a simple dictum: “Don’t underestimate nationalism.”

Since the early 1990s and the Maastricht Treaty, the course of European integration can no longer be explained in terms of national bargaining, interest group pressures, or supranational empowerment. Public opinion, national party positioning, and national referenda now play a decisive role. National governments, interest groups, and European actors respond to public opinion, and try to shape it, but they find themselves being swept in unanticipated directions. The fact that national governments have agreed to a quasi-federal Constitutional Treaty does not make it happen. European integration has unleashed populism, and government after government has found the call for a popular mandate irresistible. Referenda on the Constitutional Treaty are slated for the Czech Republic, Denmark, France, Ireland, Luxembourg, the Netherlands, Portugal, Spain, Sweden, and the UK.

What, then, drives public opinion on European integration? Economic factors are important, but they are less potent than national identity. It is perhaps no surprise that a quantum shift in authority—which is what sixty years of European integration adds up to—should jolt embedded identities. What seems to matter most is whether a

person’s identity is inclusive or exclusive. Recent research reveals that exclusive national identity—the sense that one’s national identity involves a total commitment that rules out other territorial identities—is a powerful source of Euroskepticism. What appears decisive is not the intensity of one’s national identity, but the way that it relates to other territorial attachments (Carey 2002; Diez Medrano 2003; Hooghe and Marks 2004; McLaren 2002).

Are we witnessing a surge of exclusive nationalism in Europe? The answer, according to public opinion data, seems to be no. In the very years that exclusive national identity has become more politically salient, from the early 1990s, it has probably become less rather than more common. The proportion of the

public who say that they feel closer to their country than to the European Union declined by 17 percent in the 1990s (Citrin in Risse, Brewer, and Hermann 2004). The mobilization of national identity against European integration is taking place at a time when European culture is becoming more cosmopolitan and when identities are becoming more multi-level. The connection between national identity and attitudes toward European integration is not fixed, but is **constructed** in political debate, and that construction is cued by national political parties and national media. In countries where political parties tend to converge on Europe, national identity is more benign for European integration; in countries where political parties diverge, national identity is more strongly associated with Euroskepticism. The causal arrows between

“Has the era of big-deal treaties come to an end because governments fear referenda?”

political parties and citizens probably go in both directions. Identity—not distribution—appears to drive party positioning. If one wishes to know where a national political party stands on European integration, the most telling indicator is how that party stands on a new politics dimension ranging from GAL (Green/Alternative/Libertarian) to TAN (Traditionalist/Authoritarian/Nationalist) (Hooghe, Marks, and Wilson 2004). The association is anchored by parties on the TAN side—e.g. the Front National, Vlaams Blok, Austrian Freiheitspartei, Danske Folkspartiet, and the Polish Peasants Self-Defense party—which are vociferous in their condemnation of European federalism, and which connect this to their core concerns with national culture, national community, national sovereignty, and above all opposition to immigration. The Vlaams Blok’s campaign slogan in the 1999 national election was “In charge of our own country,” in 2003, it was “Safe Flanders” and in the recent European election, the Blok came out strongly

against "European citizenship and a European Constitution" because, "Only states can decide who their subjects are. The EU is no state and should never become one."

Political parties that cannot easily accommodate European

"Enlargement to Central- and Eastern Europe has reinforced—not weakened—the influence of national identity, as one might expect in countries that have been denied independence for so long"

integration in their core ideological concerns are riven. Conservative parties in France and Britain have burst their seams over the dispute between market liberals, who are willing to water down national sovereignty if this is necessary for market competition, and nation-oriented traditionalists, who are not.

Enlargement to Central- and Eastern Europe has reinforced—not weakened—the influence of national identity, as one might expect in countries that have been denied independence for so long—though there is an interesting twist. Nationalism tends to be stronger on the economic left, particularly among unreconstructed communist parties, than on the economic right.

Government after government has found itself embroiled in unpredictable referendum fights. Up to this point 28 national referenda on EU issues have taken place in 17 member states, and the trend is picking up steam. Countries that have no history or constitutional place for referenda—including the UK and the Netherlands—are caught up in this. The German constitution expressly forbids referenda, but this has not insulated Germany from an ongoing debate about whether the constitution should be changed to allow a referendum on the Constitutional Treaty.

This has had profound consequences for domestic politics, injecting a populist dynamic that is virtually impossible to contain, and it has had a chilling effect on the prospects of European federalism. Leon Lindberg's permissive consensus has been transformed into its antonym, a constraining dissensus. When one compares referendum results in the same country across time, the level of support for European integration in consecutive referenda has dropped in 9 of 11 cases. This does not instill confidence in ratification of the Constitutional Treaty. Has the era of big-deal treaties come to an end because governments fear referenda?

Now there are several ways to deal with the political potency of exclusive national identity. One is to retrench. The European Union has reaped large and transparent functional benefits, and arguably the best reforms lie in its past. Why not stop here?

Alternatively, one might take an indirect path to more

integration, focusing on low sovereignty issues in the expectation that identity will eventually catch up with multi-level governance. This, in essence, was the strategy favored by Jean Monnet, Robert Schuman, Walter Hallstein, and Jacques Delors along with the neofunctionalists. Younger people are more likely to identify with Europe and less likely to be exclusively national in every EU country.

A third strategy is to take the functionalist cure. David Mitrany also wanted to go around, rather than over, national identity, but that meant creating jurisdictions to fulfill particular purposes, each of which was responsible for a particular function, each of which served a particular constituency. Today we would describe this as variable geometry or "condominio" (Schmitter 1996).

Mitrany diagnosed a fundamental tension between the benefits of integration and the "deep roots of nationality" and what he has to say about this is yet more relevant today than when he wrote "We are favored by the need and the habit of material cooperation; we are hampered by the general clinging to political segregation [that is, to national states]. How to reconcile these two trends, both of them natural and both of them active, is the main problem for political invention at this juncture of history" (Mitrany 1948 [1966]: 151). —□

Gary Marks

References

- Carey, Sean. 2002. "Undivided Loyalties: Is National Identity an Obstacle to European Integration?" *European Union Politics* 3: 387-413.
- Diez Medrano, Juan. 2003. *Framing Europe: Attitudes to European Integration in Germany, Spain, and the United Kingdom*. Princeton: Princeton University Press.
- Herrmann, Richard, Marilyn Brewer, and Thomas Risse eds. 2004. *Identities in Europe and the Institutions of the European Union*. Lanham, Md.: Rowman and Littlefield.
- Hooghe, Liesbet and Gary Marks. 2003. "Unraveling the Central State, But How? Types of Multi-Level Governance." *American Political Science Review* 97: 233-43.
- Hooghe, Liesbet and Gary Marks. 2004. "Does Identity or Economic Rationality Drive Public Opinion on European Integration?" with Liesbet Hooghe, forthcoming in *PS: Political Science and Politics* 37: 3 (July 2004), pp. 415-420.
- Hooghe, Liesbet, Gary Marks, and Carole Wilson. 2004. "Does Left/Right Structure Party Positions on European Integration?" In Gary Marks and Marco Steenbergen, eds., *European Integration and Political Conflict: Citizens, Parties, Groups* (Cambridge: Cambridge University Press).
- McLaren, Lauren. 2002. "Public Support for the European Union: Cost/Benefit Analysis or Perceived Cultural Threat?" *The Journal of Politics* 64: 551-66.
- Mitrany, David. 1966. *A Working Peace System*. Chicago: Quadrangle books.
- Schmitter, Philippe C. 1996. "Examining the Present Euro-Polity with the Help of Past Theories." In *Governance in the European Union* edited by Gary Marks, Fritz Scharpf, Philippe Schmitter, and Wolfgang Streeck. London; Thousand Oaks: Sage, 121-50.

Een verregaande European Defense Policy...of niet?

'De oorlog in Irak is voorbij', ik hoor het Bush nog zeggen, nadat Saddam was gevlucht en Irak in handen van de VS was geraakt. Héél Irak? Nee, een klein (in de ogen van de VS) verwaarloosbaar groepje onverzettelijke radicalen weet maar van geen op houden en houdt stand tegen de Amerikaanse bezetter. Dat de oorlog in Irak verre van voorbij is bleek de afgelopen maanden eens te meer uit de zware gevechten in Falluja en andere Irakese steden.

Desalniettemin heeft de voortdurende oorlog in Irak geen gevolgen gehad voor Bush' herverkiezing. De verkiezing kan weliswaar de spannendste uit de geschiedenis van de VS genoemd worden, de meest spectaculaire uitslag bracht het niet. Overduidelijk bleek eens te meer dat de angst het in Amerika van de rede heeft gewonnen, door George W. Bush (dit maal op legitieme wijze) te herverkiezen tot president van de VS. De herverkiezing maakt ook duidelijk dat Europa voorlopig geen gematigder buitenlands beleid van de VS hoeft te verwachten. Des te meer is dit gebleken uit het opstappen van Colin Powell als minister van Buitenlandse Zaken en de vervanging daarvan door voormalig nationale veiligheidsadviseur, Condoleezza Rice. Algemeen bekend is dat Powell nog enigszins gematigd was, waar Rice vooral de harde lijn zal voorstaan. Vooralsnog lijkt het er dus niet op dat de VS in Europa op veel sympathie hoeft te rekenen. Het is ook maar de vraag hoe Bush verwacht bondgenoten aan te trekken om zijn zelfgecreëerde puinhoop op orde te krijgen. Het oorspronkelijke aantal bondgenoten is tanende, waarbij in Europa eigenlijk alleen Blair vierkant achter het beleid van Bush staat. Evident is inmiddels dat de problematiek in Irak voor de VS alleen een maatje te veel is. Uiteraard zullen de Europese lidstaten Bush het liefste laten voortmodderen in zijn eigen zandbak, maar uiteindelijk ontkomt ook Europa er niet aan dat er internationaal een oplossing voor de problematiek in Irak wordt gezocht en gevonden. Bovendien kampt Europa met eenzelfde probleem als de VS, namelijk de bestrijding van internationaal terrorisme. In tegenstelling tot de VS koestert Europa (ondanks evenzo gruwelijke aanslagen als 11/9) niet de wens om allerhande landen ter wereld de oorlog te verklaren, desondanks zal Europa de handen ineen moeten slaan om het terrorisme te bestrijden. De aanslag in Madrid en de moord op Theo van Gogh hebben aangetoond dat Europa niet ontkomt aan terrorisme en gezamenlijke actie op het punt van terrorismebestrijding. Zo bezien staat Europa voor een aantal belangrijke keuzes. Europa en met name de EU wordt als het ware geforceerd om een gezamenlijk standpunt in te nemen wil ze enige invloed uitoefenen op Amerikaans buitenlands beleid. Feit blijft namelijk dat de EU met één mond zal moeten spreken en (militair) slagvaardig dient te zijn om invloed uit te kunnen oefenen. Op economisch gebied is de EU al lang zo ver, getuige de handelsoorlog met de VS met als inzet het afschaffen van illegale Amerikaanse protectionistische

subsidies. Militair is de EU nog lang niet zover. Zolang Europa namelijk geen militair machtsblok is zal er voorlopig geen tegenhanger van de VS in de wereld zijn. Dit betekent dat de VS haar positie als agressor en politieagent van de wereld zal handhaven, waarbij de VS bepaalt of je als land wel of niet over nucleaire wapens mag beschikken. Dat dit een binnenlandse aangelegenheid is en de VS het zelf ook niet appreciëren als een ander land hen oplegt wat ze op

"Héél Irak? Nee, een klein verwaarloosbaar groepje onverzettelijke radicalen weet maar van geen op houden"

binnenlands- en veiligheids beleid wel en niet mogen ondernemen doet er niet toe. Als de VS een land als gevaarlijk of terroristisch bestempelen zal ze zich ondergeschikt moeten maken aan de wensen van de VS, ongeacht of de beweringen waar zijn, getuige de kwestie Irak. De oorlog in Irak heeft immers uitgewezen dat bewijs van terrorisme of nucleaire wapens niet nodig is zolang Amerika zich maar bedreigd voelt. Mocht dit argument ook niet baten, dan kan altijd nog beargumenteerd worden dat het hoog tijd is voor democratie in het Midden-Oosten en dat het westen (lees de VS) die komt brengen, als ware het een exportproduct. De UN heeft aangetoond niet in staat te zijn militair

ingrijpen zonder goedkeuring van de Veiligheidsraad te voorkomen. Europa heeft laten blijken wel als het geweten van de VS op te willen treden, maar is politiek te verscheurd en militair te zwak om een vuist te kunnen maken. De ogen sluiten voor de VS is een onmogelijke optie. De EU zal haar interne verdeeldheid moeten oplossen en zo ook haar relatie met de UK verbeteren ten einde via de NAVO diplomatieke invloed uit te oefenen op de VS. Daarnaast zou een toenemende samenwerking binnen de EU op het gebied van veiligheid zeer wenselijk zijn. Of de door Chirac voorgestane opbouw van een Europese defensiemacht noodzakelijk is, is maar de vraag. Wellicht is de optie van Blair om via de transatlantische band druk uit te oefenen uiteindelijk de beste. Feit blijft echter dat een vergaand Europees veiligheidsbeleid meer dan wenselijk is wil men als Europa met één mond richting VS kunnen spreken. Bovendien biedt verregaande samenwerking op veiligheidsbeleid niet alleen de mogelijkheid om echt druk te zetten binnen de bestaande transatlantische band, het is ook wenselijk om het terrorisme in Europa effectief te bestrijden. Hoezeer men de oorlog in Irak ook kan verketteren, terrorismebestrijding is een punt waarop Europa nog te veel faalt.

Op dit vlak zal Europese actie meer moeten behelzen dan het aanstellen van een Europees terrorisme coördinator in de vorm van Gijs de Vries. Dat de Amerikaanse presidentsverkiezingen in de VS geen verandering teweeg hebben gebracht is één ding, maar men mag hopen dat de herverkiezing van Bush tot gevolg heeft dat er in Europa wél het één en ander verandert. Zolang Europa geen eensgezindheid vertoont op belangrijke zaken als veiligheid en terrorismebestrijding zal ze door de VS enkel op economisch gebied serieus worden genomen. —□

Heins

Eenheid in verscheidenheid

Medio november 2004 keurden de 26 NAVO-lidstaten het plan goed voor een Irak-missie, waarbij zo'n 300 instructeurs zich met het opleiden van officieren in het nieuwe Irakese leger zullen gaan bezighouden. Dit betekent dat landen als Frankrijk en Duitsland gaan bijdragen aan de wederopbouw in Irak, waar zij eerst tegen militair ingrijpen waren. Er zijn wat betreft het Irakbeleid van landen van de Europese Unie dus duidelijk twee fases te onderscheiden. In de eerste fase stond de militaire coalitievorming met de Verenigde Staten centraal, om de daadwerkelijke oorlog te voeren. In de tweede fase probeert de VS. een coalitie te smeden om de wederopbouw in Irak te bewerkstelligen. Opvallend hierbij is dat enkele EU-landen die de oorlog zelf niet steunden, in de wederopbouwfase wel bereid zijn hun medewerking te verlenen. De EU-landen hebben overduidelijk dus geen eenduidig buitenlands beleid.

De vraag is of het mogelijk moet zijn dat EU-lidstaten wat betreft het buitenlands beleid een verschillend geluid laten horen. Vanuit het idee dat er een gezamenlijk buitenlandbeleid moet komen, zou de EU een gewicht kunnen vormen tegen het beleid van de Verenigde Staten. De Verenigde Staten is echter de enige macht ter wereld die onze westerse moderniteit kan bewaken en eventueel kan exporteren. Vanuit die visie zou Europa niet unaniem een tegenmacht moeten willen vormen, maar moeten samen werken met de VS. in de strijd voor de Westerse normen en waarden. Dit betekent niet dat Europa als een mak hondje achter de VS moet aanhobbelen, maar dat juist bij het niet vormen van één standpunt van de EU-landen, deze landen de vrijheid hebben om ad-hoc coalities te vormen met de VS, dan wel kritisch te staan tegenover het gevoerde of te voeren beleid van de VS. Hiermee wordt bewerkstelligd dat EU-landen kunnen samenwerken zonder gemeenschappelijk

EU-standpunt. Kortom, het instituut EU krijgt een geloofwaardiger profiel in het buitenland door eenheid in verscheidenheid. De EU wordt daarbij niet beschadigd door interne conflicten over het buitenlandbeleid of door een achterlijk compromis waar elk land onder druk achter moet staan.

Landen van de EU kunnen afzonderlijk echt ergens voor staan. Vanuit deze visie is er ook geen behoefte aan een permanent EU-leger, wat bij het uitvoeren van militaire operaties uitsluitend halfslachtig te werk zal kunnen gaan. Militaire operaties vragen om slagvaardigheid. Wanneer je namens de hele EU één visie hierop wil bereiken, onttaart dit in stroperige, langdurige besluitvorming. Daartegenover staat dat bij het ad-hoc vormen van coalitiemachten door

EU-landen dit alleen maar gebeurt door landen die écht achter militair ingrijpen staan en daarvan ook de lasten willen dragen. Dit bevordert dus duidelijk de slagvaardigheid van zo'n gezamenlijk geformeerde defensiemacht. Nu bestaat er de overtuiging dat niet de VS. de politieagent van de wereld moet zijn, maar dat deze rol is weggelegd voor de Verenigde Naties. Zolang bij de Verenigde Naties echter een land als China een permanente plaats heeft in de VN-veiligheidsraad, lijkt de VN. niet de aangewezen macht om over militaire operaties te besluiten. Aangezien één van de doelstellingen van militair ingrijpen is dat de wereld vrij moet zijn van onderdrukking, terrorisme en dictatuur, kun je beslissingen die dit bewerkstelligen juist niet laten afhangen van landen als China die deze onderdrukking en dictatuur zelf bezigen. □

Jan Pronk

“De vraag is of het mogelijk moet zijn dat EU-lidstaten wat betreft het buitenlands beleid een verschillend geluid laten horen.”

Europa verdeeld;

de invloed van de Amerikaanse presidentsverkiezingen op het Europese bestuur

Het Amerikaanse volk, en dit keer ook een meerderheid van de kiezers, gunde President George W. Bush een tweede termijn in het witte huis. De verkiezingen waren niet alleen in de Verenigde Staten een hot issue, ook in Europa kon je er in de aanloop niet omheen. Hoe belangrijk zijn de verkiezing Amerikaanse presidentsverkiezingen nu eigenlijk voor Europa? En wat zijn de gevolgen van de verkiezing van Bush in plaats van Kerry?

Deze vragen zal ik in deze beschouwingen proberen te beantwoorden.

In de aanloop naar de verkiezingen werd wel gezegd dat de rest van de wereld ook invloed zou moeten kunnen uitoefenen bij deze verkiezingen. Zie hiervoor bijvoorbeeld het initiatief www.theworldvotes.org

Wat is dan precies de invloed van de Amerikaanse politiek op het leven in de rest van de wereld, dat deze invloed zou rechtvaardigen?

Sinds het uiteenvallen van de Sovjet-Unie is Amerika de enig overgebleven supermacht van de wereld. Amerika heeft de grootste politieke, militaire en ook economische macht van de wereld en kan daarmee in principe de wereldagenda bepalen. Daarom is het zeker belangrijk wie de president van dat land is. De president van Amerika heeft naast een enorme macht over het bestuur van Amerika ook een enorm belangrijke rol als vertegenwoordiger van Amerika in de wereld. De president van Amerika is het gezicht van het land naar de rest van de politieke wereld.

“Het beleid van Amerika inzake multilateralisme versus bilateralisme is duidelijk. Bush zal zijn coalitie per geval smeden.”

Nu zal ik verder ingaan op de verkiezing van juist Bush en niet Kerry als president van Amerika. Welke elementen uit de politiek van Bush in zijn eerste termijn en uit de beloften in de campagne zijn van invloed op het openbaar bestuur in de rest van de wereld en specifiek voor Europa.

Vanaf de Tweede Wereldoorlog wordt 'het wereldbestuur' in principe gekenmerkt door een multilateraal ideaal waar de Verenigde Staten een deel van zijn supermacht deelt met de rest van de wereld in instituties als de VN en de NAVO. Na de Tweede Wereldoorlog heeft Amerika meegewerkt met de opbouw van het vernietigde Europa en dit heeft een band ontwikkeld die de wereldpolitiek lang heeft beïnvloed. Belangrijke zaken in de wereld werden in de Verenigde Naties besproken en er werd gestreefd naar oplossingen die op een zo breed mogelijk vlak werden gedragen. Er bestond een zeer sterke band tussen Europa en de Verenigde Staten. Deze band wordt bijvoorbeeld duidelijk in een institutie als de NAVO.

Het denken in termen van deze band en het versterken daarvan wordt in het boek van Andeweg en Irwin wel het atlanticisme genoemd.

De opkomst van de Europese Unie werd in Amerika als iets positiefs beoordeeld. Het zou het multilaterale ideaal versterken.

In de jaren 90 werd de Europese Unie een steeds complexer geheel dat steeds meer ging samenwerken. Zo werd in sommige kringen gestreefd naar een gemeenschappelijk Europees buitenlandbeleid.

Hiermee werd een nieuwe doctrine geboren in het buitenland beleid van de afzonderlijke lidstaten van de EU: Europese integratie¹. Het idee van de Europese integratie heeft er toe geleid dat de samenwerking tussen de EU-lidstaten naast economisch, ook politiek van aard werd.

Deze twee doctrines kunnen strijdig zijn wanneer de Verenigde Staten plannen hebben die niet alle lidstaten kunnen onderschrijven. Dit kan leiden tot lastige situaties die zich bijvoorbeeld voordeden rond de oorlog in Irak.

Het gemeenschappelijke buitenlandbeleid faalde jammerlijk, waarschijnlijk mede door een sterke atlanticistische traditie in een deel van de lidstaten, waaronder ook Nederland.

De Amerikaanse president heeft in dit soort situaties een belangrijke rol. Het zoeken naar consensus in de Verenigde Naties zorgde ervoor dat de spanning tussen de tweede doctrines niet op de spits werd gedreven. Amerika had in zulke gevallen oog voor deze spanning en zorgde ervoor dat de eenheid binnen Europa zo veel mogelijk bleef bestaan. Dit zou ik het institutioneel multilateralisme willen noemen. Het besluitvormingsproces vindt dan plaats binnen instituties als de VN en de NAVO.

Met het aantreden van President Bush en de oorlog in Irak werd gebroken met deze traditie en was Europa verdeeld tussen voor- en tegenstanders van de oorlog in Irak.

Het Amerikaanse beleid was ineens niet meer gericht op consensus bereiken in de Verenigde Naties, maar dreef de zaken op de spits: je bent met ons of tegen ons.

De gevolgen voor deze cultuuromslag waren gigantisch. Bush wachtte niet af tot zijn Europese partners er uit waren. Het proces van coalitie bouwen verschoof multilateraal naar bilateraal. Naast de VN werd ook de NAVO gepasseerd als institutie om een coalitie op te bouwen. Amerika brak met de decennia van multilateralisme, en ging over tot adhoc-coalities waarbij per zaak bekeken wordt wie voor en wie tegen is. De tegenstanders voelen een grote afkeer van deze breuk, ze voelen zich gepasseerd. Amerika gaf de rest van de wereld niet de kans een coalitie te bouwen; je moest meteen beslissen: voor óf tegen.

De oorlog in Irak staat in deze niet op zich zelf. De Amerikaanse regering besloot enkele multilaterale verdragen, zoals het Kyoto-verdrag en het Internationale Strafhof niet te onderschrijven en sloot zelf directe verdragen met andere landen over het niet uitleveren van Amerikanen aan het Internationaal Strafhof. Deze cultuuromslag van Amerika onder Bush ging zeer snel en had grote gevolgen voor de wereldorde.

De oorlog in Irak zorgde voor grote verdeeldheid binnen de EU. Zo waren en zijn bijvoorbeeld Engeland, Italië, Polen, Portugal en tot voor kort Spanje evenals Nederland voor de oorlog en Frankrijk, Duitsland en nu ook Spanje tegen de oorlog in Irak. Hier staan dus de grote jongens van de Unie lijnrecht tegenover elkaar. Van een gemeenschappelijk

“De voor- en tegenstanders van de oorlog in Irak zijn niet alleen verdeeld over de Amerikaanse politiek, de tegenstanders van de oorlog voelen zich gepasseerd en op de teentjes getrapt door Amerika.”

buitenlandbeleid is geen sprake en lijkt mijlenver weg. In de verkiezingscampagne liet president Bush ook duidelijk blijken de lijn van ad-hoc coalities door te zetten. Als er geen overeenstemming is over de plannen van Bush binnen de VN en de NAVO betekent dat niet net als vroeger een aanpassing van de plannen, maar een aanpassing van de coalitie. Deze politieke lijn lijkt vooralsnog funest voor de Europese samenwerking op buitenlands beleid. De

spanning tussen atlanticisme en Europese integratie werd op de spits gedreven en elk Europees land zal zelf moeten uitmaken welke doctrine haar belangen beter dient. Amerika heeft in principe geen boodschap meer aan langdurige relaties waarin zij op korte termijn geen resultaat ziet, zoals in de VN en de NAVO.

Deze vrij fundamentele breuk van Bush heeft grote gevolgen voor Europa. Eenheid binnen Europa is lastig te bereiken als tegenstrijdige belangen in de Europese Unie en met Amerika niet meer kunnen worden besproken binnen een multilaterale institutie als de VN.

Aan de ene kant is er dus de voortdurende integratie binnen de EU inzake een gemeenschappelijke munt en vrij economisch verkeer binnen de lidstaten. Maar aan de andere kant is er dus ingrijpende verdeeldheid als het gaat om

zaken buiten de Europese Unie.

Het beleid van Amerika inzake multilateralisme versus bilateralisme is duidelijk. Bush zal zijn coalitie per geval smeden. Hierdoor is een institutionele zekerheid om eenheid binnen de EU te kweken, namelijk de VN, weggevallen.

De complexiteit van de Europese besluitvorming wordt constant groter, na de toetreding van 10 nieuwe lidstaten. Met 25 lidstaten wordt eenheid kweken binnen de EU zeer lastig. De Amerikaanse afwijzing van institutioneel multilateralisme komt zeer ongelegen.

Alvorens te kijken hoe het in de toekomst verder moet wil ik eerst even kort bespreken of de verkiezing van Kerry in plaats van Bush een verschil zou hebben gemaakt. Zou Kerry de multilaterale banden hebben aangehaald of was de breuk uit de eerste termijn van Bush een lange-termijn breuk met het institutioneel multilateralisme?

Tijdens de verkiezingscampagne bleef senator John Kerry erop hameren dat hij nieuwe allianties wil smeden en oude herstellen¹. Hij wilde de VN betrekken bij de oorlog in Irak en de eenheid in de westerse wereld herstellen. Hiermee zou een dialoog geopend kunnen worden in de VN, waardoor de spanning in Europa tussen atlanticisme en Europese integratie zou kunnen afnemen en daarmee ook de spanning tussen de voor- en tegenstanders van de oorlog in Irak. Dit statement is echter niet genoeg om de door Bush gecreëerde breuk met het institutionele multilateralisme te helen. Kerry's visie op het Kyoto-verdrag was niet eenduidig en Kerry was ook tegen het internationale strafhof en zo dus ook doorgaan met het sluiten van bilaterale verdragen om uitlevering van Amerikanen aan dit hof te voorkomen. Ook Kerry's plannen leken dus gericht op ad-hoc coalities en niet zozeer op het herstellen van multilaterale instituties.

Na dit uitstapje wil ik nu verder gaan over de gevolgen van de breuk met het institutionele multilateralisme en de mogelijkheden voor de Europese Unie. Europa is verdeeld over de oorlog tegen het terrorisme en de

oorlog in Irak. Deze verdeling tussen de grote jongens van de Europese Unie leidt ertoe dat de besluitvorming binnen de Europese Unie steeds lastiger wordt. Gesteld kan worden dat de oorlogen tegen het terrorisme en Irak de grootste issues van de gehele wereld zijn in de afgelopen jaren en dat zij dit in de komende jaren ook zullen zijn. Een Europese Unie die op zulke issues verdeeld is verliest zijn slagkracht en zal tot stilstand komen. Grote problemen, die vragen om grootscheepse verdragen, zullen uit de weg gegaan worden. Alle verschillen van mening zullen gepolitiseerd worden, wat het oplossen van grote problemen onmogelijk zal maken.

De gevolgen van de breuk met het institutioneel multilateralisme is groot voor het bestuur van de Europese Unie. Een gepolitiseerde Unie, waarin net 10 nieuwe lidstaten toe zijn getreden, wordt steeds lastiger. De voor- en tegenstanders van de oorlog in Irak zijn niet alleen

“Met 25 lidstaten wordt eenheid kweken binnen de EU zeer lastig.”

verdeeld over de Amerikaanse politiek, de tegenstanders van de oorlog voelen zich gepasseerd en op de teentjes getrapt door Amerika. Amerika heeft het multilaterale besluitvormingssysteem, met de VN en de NAVO, in de steek gelaten. De tegenstanders van de oorlog zijn hier kwaad over. Ben Knapen, lid van de adviesraad Internationale Vraagstukken en lid van het bestuur van de Carnegie Stichting stelt dat het eigenlijk gaat over de vraag ben je voor of tegen Amerika, in plaats van de vraag of je nu voor of tegen die oorlog bent. Het gaat mede om een culturele factor: De wat onbehouwen manier van doen van Amerika en Bush'oorlogsretoriek.

Hoe zal de toekomst er uit zien? Het helen van de wonden, die de breuk met het institutioneel multilateralisme heeft veroorzaakt, zal van alle partijen veel vragen. De tegenstanders van de oorlog zullen een bijdrage moeten leveren aan die oorlog en instituties als de VN en de NAVO moeten weer gebruikt gaan worden voor de besluitvorming over zulke belangwekkende zaken als oorlogen.

Als deze inspanningen niet worden gedaan heeft dit voor de Europese Unie grote gevolgen; de Unie zal tot stilstand komen en de grote problemen zullen uit de weg worden gegaan. Er moet dus iets gebeuren, maar hoe en wat en wanneer en wie eerst?

Hoe zien die inspanningen er dan uit? Allereerst zullen de tegenstanders van de oorlog in Irak, ofwel de tegenstanders van Amerika, aldus Knapen, hun bijdrage moeten leveren bij de oplossing van dit conflict. Dat kan of met militairen of met centen, maar een bijdragen bij de wederopbouw van Irak zal voor het Amerika van Bush altijd een voorwaarde zijn bij het helen van de wonden.

De tegenstanders, met name Frankrijk en Duitsland, zullen herstel willen zien van instituties als de VN en de NAVO als platforms voor het bereiken van oplossingen van wereldproblemen. De VN en de NAVO zullen de spanningen tussen het atlanticisme en de Europese integratie voor de Europese landen wegnemen. Naast het herstel van de instituties zullen de Frankrijk en Duitsland handreikingen willen zien, die het herstel van het institutioneel

multilateralisme kunnen bevestigen. Knapen denkt hierbij aan bijvoorbeeld het Kyoto-verdrag, het Internationaal Strafhof en een anti-raketverdrag.

Duitse diplomaten zouden al bezig zijn een dusdanig compromis te formeren. Belangrijk zal zijn dat alle partijen het belang van een terugkeer naar het institutioneel multilateralisme inzien. De vraag is natuurlijk of dit zo is en of de verschillende landen daadwerkelijk bereid zijn een inspanning te doen om dit te bereiken.

Volgens Knapen zou dit een cultuuromslag betekenen voor Amerika. De legitimatie van de Amerikaanse buitenlandpolitiek is juist net bevestigd tijdens de verkiezingen, dus een handreiking aan Duitsland en Frankrijk zou een verloochening, ja zelfs kiezersbedrog, betekenen voor president Bush. De voordelen van zo'n compromis en een terugkeer naar de VN en

de NAVO zullen dus duidelijk moeten zijn voor Amerika. Aan de andere kant in Europa ontleent de Franse president zijn gezag aan zijn ageren tegen Amerika en is een Spaanse regering gekozen op diens belofte Amerika de rug toe te keren. Het zijn met andere woorden zeer diepe wonden, die moeilijk geheeld kunnen worden.

Knapen ziet dan ook niet een snelle oplossing. Europa zal ook volgens hem eenheid moeten kweken in eigen gelederen. Hij ziet de oplossing vooral in de vorming van een sterk economisch blok, teneinde ook een gezamenlijke buitenlandpolitiek te kunnen bereiken.

Ik zou het echter willen omdraaien: Er is reeds een solide Europees economisch blok, vooruitgang wordt alleen juist tegengegaan door het ontbreken van een gemeenschappelijk buitenlandbeleid en het ontbreken van een gemeenschappelijk politiek belang. Alle lidstaten zijn ervan doordrongen dat er een gemeenschappelijk Europees belang is. Consensus over de positie die Europa als politieke macht inneemt in de wereld ontbreekt echter. Dit is het gevolg van het wegvallen van zekerheden als de VN en de NAVO als besluitvormingsplatforms. Hierdoor wordt de vooruitgang van de Europese integratie tegengehouden.

Europa moet uitkijken dat het niet in een vicieuze cirkel komt waarin het ontbreken van politieke consensus het vertrouwen in een Europese toekomst schaadt, wat weer een verdere afbraak kan veroorzaken van vertrouwen onderling.

Het begin van het tijdperk met 25 lidstaten begint dus slecht en maakt de toch al toegenomen complexiteit binnen de Europese Unie alleen maar groter. □

Rolf Versteeg

Noten

¹ Andeweg & Irwin, Governance and Politics of the Netherlands, 198

² www.johnkerry.com

De Suprematie van de VS in de Wereld

Zal de EU ooit de VS inhalen?

Dat de VS momenteel de economische en militaire grootmacht in de wereld zijn, is evident. Zowel diplomatiek als militair zijn de VS bepalend voor besluitvorming in de VN en de NAVO. Dit is terug te leiden tot de Tweede Wereldoorlog. De VS waren de winnaars en Europa was verwoest. Met behulp van Amerika is de West-Europese economie weer opgebouwd, de VS bleef de *guardian* van de Westerse wereld en het gidsland voor Europa. Het communisme van de Sovjet-Unie, de andere WO-II winnaar, betwistte de economische en militaire suprematie van de VS, maar moest eind jaren negentig capituleren. Zo zijn de VS al bijna zestig jaar het machtigste land in de wereld. Volgens de theorie van de hegemonie cyclus hoog tijd voor een wisseling van de wacht.

Het gedrag van sterke landen wordt door Michael Mandelbaum¹ omschreven als volgt: *"They expand. They send their soldiers, ships, and public and private agents abroad. They fight wars, guard borders, and administer territories and people of different languages, customs, and beliefs far from their own capitals. They exert influence on foreigners in a variety of ways. In other words the strong do to others what others cannot do to them."* Bij dit citaat denk je natuurlijk aan de machtige Verenigde Staten, die economisch, cultureel en militair bepalend zijn in de wereld. De Amerikaanse, kapitalistische waarden veroveren de wereld via McDonaldization, Micro-softering en dollarisatie. Daarnaast zijn de VS het enige land dat het kan maken ongestraft een land kan invallen zonder een VN-mandaat. De VS zijn superieur op economisch, militair en diplomatiek gebied.

Dit is niet altijd zo geweest en zal waarschijnlijk ook niet altijd zo blijven. De zogenaamde *'hegemony theory'* gaat er van uit dat dominante landen elkaar afwisselen in de wereld². Deze theorie beweert dat er in de geschiedenis hegemonische cycli zijn aan te wijzen van ongeveer zestig of zeventig jaar waarin één land bepalend was in de wereld op het gebied van handel, diplomatie en ideologie. Zo waren Europese landen als Engeland, Duitsland, Frankrijk, maar ook Nederland op een bepaald moment in de geschiedenis in de positie waarin de VS zich nu bevindt.

Voor deze eeuw wordt er weer een wisseling van de wacht voorspeld, waarvan Samuel P. Huntington *'Clash of Civilizations'*³ wel de bekendste van is. Zo wordt China wel eens de slapende reus genoemd, omdat een actief China op het gebied van buitenlands beleid de verhoudingen in de wereld kan veranderen. Daarnaast wordt ook India genoemd, gezien de groei in economie en het aantal mensen dat daar woont. Huntington voorspelde onder andere een strijd voor dominantie tussen de christelijk-joodse cultuur en de islam. Andere kandidaten zijn Brazilië en Japan. Of zou Europa middels de Europese Unie weer dominant worden?

De laatste jaren is Europa de economische en militaire afhankelijkheid van de VS als onverstandig gaan zien. De EU lijkt zich te ontwikkelen naar militaire zelfstandigheid en heeft de ambitie Amerika voorbij te streven op economisch gebied. Europa heeft zich namelijk gecommitteerd aan ambitieuze plannen om weer tot de sterkste economieën te behoren. De Europese Unie heeft in de zogenaamde Lissabon-strategie de ambitie aangegeven de concurrentie met de wereld aan te gaan op economisch gebied. Verder wordt er door de EU een Europees *'Rapid Reaction Force'* (RRF) ontwikkelt voor vredesoperaties, die al in gezet in operaties

in Macedonië, Kongo en Bosnië. Zijn dit voortekenen voor de militaire revival van Europa? In dit artikel zal ik ingaan op deze ontwikkelingen binnen de EU en deze vergelijken met de machtige positie van de VS, met als achterliggende vraag: Kan Europa de VS inhalen?

In het boek *'The Rise and Fall of the Great Powers: Economic Change and Military Conflict from 1500 to the Present'*, beschrijft Paul Kennedy dat er een significant verband is tussen de economische voorspoed van een land en de toename of afname van invloed als wereldmacht⁴. De crux hierbij is hoe landen er in slagen economisch gewin om te zetten in militaire en diplomatieke macht. Wanneer een land er niet in slaagt economische voorspoed en commerciële winsten om te zetten in diplomatieke en militaire invloed, wordt dat ook wel *'the Dutch disease'* genoemd⁵. Naar het feit dat Nederland eind 17^e eeuw er niet in slaagde handelsmacht om te zetten in militaire macht. Hieronder zal ik beschrijven hoe de Europese economie zich ontwikkelt ten opzichte van de Amerikaanse economie en of de EU erin slaagt zijn positie militair en diplomatiek weet te versterken.

Economische macht EU-VS

Wie de clip *'We're all living in America'* van Rammstein weleens op TMF of MTV heeft gezien, begrijpt dat de VS de wereld heeft veroverd door de economie van landen te penetreren. De koers van de dollar en Wallstreet is bepalend voor alle beurzen op de wereld. De Amerikaanse, economische stoomwals dreunt harder door dan het boemeltje van Europa. Regeringsleiders van de EU zien dat graag veranderen en hebben in 2000 op de Portugese top in Lissabon besloten een inhaalslag te maken. De zogenaamde Lissabon-strategie moet er voor zorgen dat de EU in 2015 tot de meest concurrerende economieën in de wereld behoort. De doelstellingen die in 2000 waren geformuleerd leken toen nog reëel, aangezien de economie verschrikkelijk hard groeide. Verder leek door de komst van de euro, de EU een geduchte concurrent in handen te hebben voor de dollar.

Inmiddels is het vier jaar later, en lijkt Europa verworden tot een oude, zieke man. De dollar staat verschrikkelijk laag ten opzichte van de euro, wat slecht is voor de concurrentiepositie en dus de export vanuit Europa naar de VS negatief beïnvloed. Daarnaast zit de EU met een uitbreiding in de maak. Op de lange termijn is er misschien economisch gewin, maar op de korte termijn worden de economisch sterkere landen afgeremd door de zwakkere landen. Daarnaast wil geen enkel land in de Europese Unie te veel betalen. Wanneer niemand netto-betaler wil zijn, dan zullen er ook nooit genoeg investeringen zijn om de EU verder te ontwikkelen.

Dit jaar werd Wim Kok gevraagd een rapport te schrijven over hoe de EU de Lissabon-doelstellingen kan behalen. Verder dan het motto *'Jobs, Jobs, Jobs'*, kwam Kok niet. Werkgelegenheid was een paars succes, maar heeft tegenwoordig geen aantrekkingskracht meer. Europa-criticasters verwachten namelijk innovatie, nieuwe markten en oplossingen voor het landbouwbeleid en het Europese regiobeleid. Het rapport Kok werd dan ook niet goed ontvangen.

De Lissabon-strategie lijkt inmiddels een ver-van-mijn-bed-show te worden. Zelfs Romano Prodi gaf bij zijn afscheid als voorzitter van de Europese Commissie aan, niet meer te geloven in het behalen van de Lissabon-doelstellingen voor 2015. De economische groei blijft achter bij die van de VS en Japan (zie tabel). Economisch gezien halen we de VS niet in,

maar raken we zelfs achterop. Het enige lichtpuntje is dat de EU terrein aan het winnen is bij het aanvechten van internationale handelsbeperkingen bij de WTO.

Militaire macht EU-VS

De militaire invloed van Europa is sinds de Tweede Wereldoorlog gering gebleven. In de strijd tussen de ideologieën van het kapitalistische Westen en het communisme van de USSR, versholten Europese landen zich achter de militaire macht van de VS. Na het uiteenvallen van de Sovjet-Unie speelt Amerika politiegagent in de wereld en ziet het zichzelf als de *'guardian of democracy and freedom'*. Dat niet iedereen blij is met dit moreel imperialisme, werd duidelijk op 11 september 2001. Er lijkt zich wederom een ideologisch conflict af te spelen, maar nu tussen het christelijk democratische Amerika en het moslim fundamentalisme. Wat begon als een guerrillaoorlog van moslim terroristen binnen de grenzen van Westerse democratieën, is nu door de VS bepaald als een oorlog tegen dictatoriale regimes, die dreigen machtige wapens te ontwikkelen. De VS hebben het strijdtoneel verlegd naar Irak, Afghanistan en misschien binnenkort ook Syrië, Iran, Cuba of Noord-Korea. De VS voert deze oorlog op eigen kompas, met volgzame ondersteuning van hun bondgenoten, als Groot-Brittannië, Nederland, Japan en de Filippijnen. Europese landen als Duitsland en Frankrijk hebben echter twijfels over de handelswijze van Amerika. Ook bepleit de EU, middels Javier Solana, altijd een bemiddelende diplomatieke oplossing voor conflicten. George Bush deinst echter nooit terug voor om te dreigen met een militaire actie. De oorzaak hiervoor beschrijft Robert Kagan in *'Of Power and Paradise'* met de wijsheid: *'When you have a hammer, everything looks like a nail'*. In andere woorden, als je een militair sterk

land ben, beantwoord je een bedreiging met kracht. Europa heeft een grotere tolerantie voor bedreigingen, omdat het militair zwakker is. Volgens Kagan hebben de VS en Europa een verschillend perspectief over hoe de wereld bestuurd dient te worden.: *'They (Europe and VS) do not share the same broad view of how the world should be governed, about the role of international institutions and international law, about the proper balance between the use of force and the use of diplomacy in international affairs.'*⁶ Kortom, Europa gelooft in diplomatie, omdat ze weten dat ze te zwak zijn om een conflict op te lossen via militaire kracht. Amerika gelooft in kracht, omdat ze ook de mogelijkheden hebben om hun bedreigingen waar te maken. De VS geloven daarom niet in het Internationale Gerechtshof in Den Haag en voelen zich dus niet gebonden aan de VN en vielen ze Irak binnen zonder toestemming van de internationale gemeenschap. Militair kan niemand tegen de VS op, en Europa is een tandeloze tijger.

Dit kan echter deze eeuw veranderen. Een Europees leger lijkt ten tonele te komen, dat orde en democratie zal garanderen in. Het is de eerste aanzet en de RRF is alleen bedoeld voor vredesoperaties, maar misschien is het wel het begin van een sterk Europees militair front, dat niet meer afhankelijk is van de VS. Momenteel ondervindt Europa nog veel problemen op het gebied van mankracht en materiaal, hiervoor blijft de EU afhankelijk van de VS via de NAVO. Qua manschappen kan er een oplossing tot stand komen, wanneer Turkije toetreedt tot de Europese Unie. Hoewel Turkije qua techniek, voertuigen en materiaal niet veel voorstelt, heeft het met één miljoen soldaten het grootste Europese leger. Een sterk ontwikkeld leger versterkt de positie van de EU binnen de NAVO en de VN, maar de problemen op het gebied van manschappen en materieel, zullen voorlopig blijven bestaan.

Zoals eerder gesteld, is Europa de economische en militaire afhankelijkheid van de VS als onverstandig gaan zien. De EU lijkt zich te ontwikkelen naar militaire zelfstandigheid en heeft de ambitie Amerika voorbij te streven op economisch gebied. Op beide punten scoort Europa weinig punten. Het ontwikkelen van een Europees leger is een heikel punt, zeker aangezien verschillende Europese landen de NAVO meer prioriteit geven dan de ontwikkeling van een Europees leger. En de Europese economie groeit minder hard dan de Amerikaanse. De stelling dat Europa de VS de komende decennia voorbij zal streven lijkt dus moeilijk waar te maken. De stelling dat de EU aan de *'Dutch disease'* lijdt, snijdt meer hout. —□

Bart van Nierop

Noten

¹ Mandelbaum, Michael, *'The Fate of Nations: The Search for National Security in the Nineteenth and Twentieth Centuries'*, Cambridge University Press, Cambridge, 1988

² Taylor, Peter J. & Colin Flint, *'Political Geography, world-economy nation-state & locality'*, Pearson Education, London, 2000

³ Huntington, Samuel, *'The Clash of Civilizations'*, *Foreign Affairs*, vol. 71 (3), pp 22-49

⁴ Kennedy, Paul M., *'The Rise and Fall of the Great Powers: Economic Change and Military Conflict from 1500 to the Present'*, Random House, New York, 1987

⁵ Brewer, John, *'The Sinews of Power: War, Money and the English State, 1688-1783'*, Unwin Hyman, London, 1989

⁶ Kagan, Robert, *'Of Paradise and Power, America and Europe in the New World Order'*, Albert A. Knopf, New York, 2003

De grootste Amerikaan

Pim Fortuyn is de grootste Nederlander, Cleveringa is de 'Grootste Leidenaar' en George W. Bush is de nieuwe Amerikaanse president. Als u het niet eens bent met deze uitslagen en liever Willem van Oranje, Christiaan Huygens of John F. Kerry als winnaar uit de bus had zien komen, dan moet ik u teleurstellen: het enige wat u nu nog kan doen is de schuld geven aan de stemcomputers of aan stembusfraude.

De uitkomst van de eerste twee verkiezingen zullen een betrekkelijk kleine impact hebben ("het is maar een spelletje"); de laatste daarentegen zal zeker zijn gevolgen hebben voor de wereldpolitiek. Twee vragen hebben wij getracht te beantwoorden in dit thema: 'Wat zijn de gevolgen van *four more years* Bush voor de Europese Unie?' en 'Welk verschil had F. Kerry kunnen maken als hij zou zijn verkozen, wat betreft de verhoudingen tussen Europa en de Verenigde Staten?'

Professor Gary Marks wijst in zijn artikel "Don't underestimate nationalism" op de nationalistische gevoelens die verdere Europese integratie belemmeren. Als er in Europa niet eens consensus kan worden gevonden over de locatie van het Europees Parlement, waardoor het 'rondreizend circus' gedoemd is te blijven bestaan, hoe moet er dan ooit een gemeenschappelijk buitenlands beleid tot stand komen?

In 'Europa verdeeld' door Rolf Versteeg komt naar voren dat de Verenigde Staten misbruik kunnen maken van deze verdeeldheid door coalities te smeden per beleidsonderdeel. Instituten zoals de Verenigde Naties en de Europese Unie

worden zo gepasseerd. De oorlog in Irak verdeelde Europa in twee kampen. Hoewel Kerry in zijn campagne beloofde de verhoudingen tussen Europa en de VS te herstellen, is het maar de vraag in hoeverre hij het institutioneel multilateralisme wist te herstellen. Ook Kerry is geen voorstander van het Kyoto-verdrag en het Internationaal Strafhof.

Hessel Heins laat in zijn column weten dat de Verenigde Staten na de verkiezingen en de benoeming van Condoleezza Rice als *secretary of state*, de 'harde lijn' zullen voortzetten, met alle gevolgen voor de Europese en de transatlantische verhoudingen. Volgens Hessel Heins is het onvermijdelijk dat de VS en de EU meer moeten samenwerken, vooral op het gebied van terreurbestrijding. Tegenover de 'harde' lijn van Bush, zou de 'zachte' lijn van Kerry hebben gestaan. Het valt echter niet ondubbelzinnig vast te stellen dat Kerry wel de verhoudingen tussen de

Europese Unie en de Verenigde Staten zou hebben kunnen verbeteren. □

Frank van der Plas

Noot

1. Mare 11, 18 november 2004

GEERT en BEERT

door Ruben Libgott
www.geertenbeert.nl

De B.I.L. is nog op zoek naar de volgende uittreksels

Bachelor I

K.A. Shepsle & M.S. Boncheck, *Analyzing Politics. Rationality, Behavior and Institutions*

J.W.P. Verheugt, *Inleiding in het Nederlandse recht*

Bachelor II

G.T. Allison en P.Zelikow, *Essence of Decision. Explaining the Cuban Missile Crisis*

N. Nugent, *The government and politics of the European Union*

Beu Rosamond, *Theories of European Integration*

Bachelor III

M. Keating, *The New Regionalism in Western Europe*

A. Straus and J. Corbin, *Basics of Qualitative Research*

Mocht je een uittreksel hebben van een van deze titels, kom langs bij "Het Bureau". Natuurlijk ontvang je, afhankelijk van de kwaliteit en de dikte, een vergoeding voor het uittreksel.

B.I.L. Excursie Heineken, 12 november 2004

In het rijtje van eerstejaarsexcursies miste er nog één. Naast het eerstejaarsweekend en de boottocht stond er nog een grande finale op het programma: naar Heineken. Vrijdag 12 november om 12:15 verzamelen op het station. Langzaam werd de groep wachtenden groter en na een Leids driekwartiertje gingen we dan toch eindelijk op weg.

De groep bestond uit ongeveer twintig eerstejaars, aangevuld met het bestuur, mentoren en nog een aantal belangstellenden. De busrit duurde niet lang en was nog leuk ook. Na een korte wandeling kwamen we aan op het landgoed 'Heinekenbrouwerij Zoeterwoude'. In het ontvangstgebouw kregen wij eerst een presentatie voorgeschoteld over Heineken en de overheid en dan vooral toegespitst op milieuzaken. Deze presentatie werd gegeven door de heer Jaco Bakker en de heer Taco Zantinge. Maar natuurlijk niet zonder droge keel, dat kan tenslotte niet bij Heineken, vond de heer Bakker. De deur ging open en het prototype-barman stapte de zaal binnen met een dienblad bier en jus, stapte op de dichtstbijzijnde persoon af en stelde op een welgemeende toon de vraag die je eigenlijk al verwachtte: 'Biertje?' Nadat iedereen voorzien was van een drankje begon de presentatie. Er werd ingegaan op de relatie van Heineken met de overheid en dan vooral op het gebied van milieu. In de presentatie kwam goed naar voren hoe enorm het bedrijf Heineken wel niet is. De cijfers vlogen je werkelijk om de oren. Er werd ook een goed beeld geschetst hoe

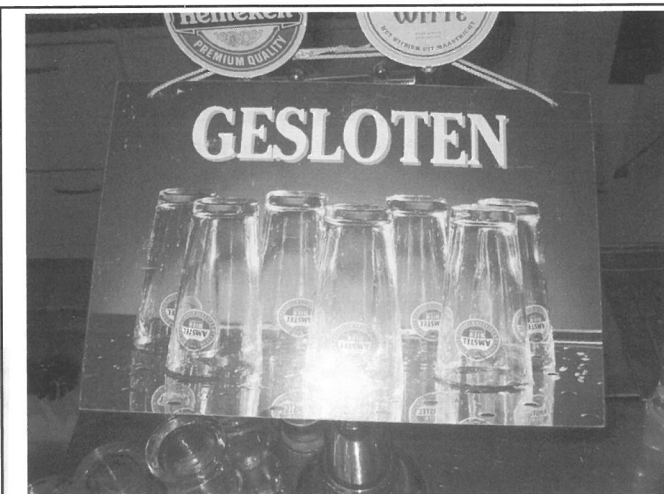
De deur ging open en het prototype-barman stapte de zaal binnen met een dienblad bier en jus, stapte op de dichtstbijzijnde persoon af en stelde op een welgemeende toon de vraag die je eigenlijk al verwachtte: 'Biertje?'

Heineken de steeds strenger wordende milieuwetgeving weet te implementeren en aan deze eisen te voldoen. Een goed voorbeeld is hoe men steeds minder water gaat gebruiken om een liter bier te maken. Tegenwoordig is dit bij Heineken in Zoeterwoude 4 liter, terwijl er brouwerijen zijn die het doen met maar liefst 25 liter! Heineken doet er uiteraard alles aan om het milieu te sparen. Uit de presentatie bleek verder dat er aan veel wetten voldaan dient te worden: van het beperken van de geuruitstoot tot het hergebruik van flesjes. Na de presentatie en het aanbieden van een bedankje door Matthijs Groeneveld, die als Commissaris Onderwijs de hele excursie in goede banen heeft geleid, werden we voorgesteld aan onze gids, Jean-Mauritz Duparc, en kregen we een mooie reclame film te zien. Het was de historie van Heineken in de spreekwoordelijke notendop en oplettende kijkers weten nu

precies wat voor mensen ze zijn aan de hand van het bier dat ze drinken: van jongvolwassene tot progressieve conservatievelling. In ieder geval een mooie benaming voor de doelgroep in die richting. Na de film som onze gids nog was aardige wetenswaardige feitjes op over de grote van de brouwerij, de jaarlijkse productie enzovoort. Hierna werden wij naar de reeds klaarstaande onvervalste Heineken dubbeldekkerbus geleid en kon de rondleiding beginnen. Een korte hobbelige rit over het terrein later stonden we in de hal waar het bier gebrouwen werd. Het aroma kwam je tegemoet. Hier kregen we uitleg over het brouwproces zelf. Het is interessant om te horen dat het gewoon een natuurlijk proces is van vergisting, waar eigenlijk geen chemicaliën aan te pas komen. In de brouwhal kregen we weer een korte reclamefilm

over het brouwen te zien. Eenmaal aangekomen bij het volgende onderdeel moest er nagedacht worden. 'Hoeveel hop is er nodig voor een liter bier?' en dat soort vragen. Het is leuk om de ingrediënten nu eens niet in vloeibare toestand te zien. Helaas was het volgende onderdeel in de rondleiding deels in onderhoud. Een vullijn kon niet draaien vanwege

onderhoudswerkzaamheden aan het dak en twee andere lijnen werden omgebouwd. Desalniettemin was het indrukwekkend om het vul- en inpakproces te zien bij twee andere lijnen die wel draaiden. Het grootste deel van het bier dat in Zoeterwoude geproduceerd wordt, is bestemd voor de export. De flessen die er werden gevuld waren dan ook de bekende groene exportflesjes. De opslag hal, naast de inpak- en vullijnen, was enorm. Hazes zou zich er zeer zeker thuis hebben gevoeld. Dit onderdeel was het einde van de rondleiding. Hierna restte nog één onderdeel. Het is natuurlijk gekkenwerk om de Heinekenbrouwerij te verlaten zonder eerst te worden 'geconfronteerd' te worden met het eindproduct. De groep werd daarom teruggebracht naar het ontvangstgebouw alwaar de tap en een groep sympathieke mensen ons opwachtte. Het confronteren kon beginnen. Het bier vloeide en het was erg gezellig. Na even alles proeven, onder andere Herfstbok, Wieckse Witte en Desperado's, was het om vijf uur weer tijd om de tocht naar huis te aanvaarden. Al met al was de Heinekenexcursie een zeer geslaagd uitje waar, onder het genot van een biertje, nog wel op teruggekeken zal worden. En zeer waarschijnlijk zou Hazes het zo gewild hebben. □

Govert van Gorcum

Zou André het zo hebben gewild?

Beleidsvaluatie in de Publieke Sector;

Een verslag

Evalueren is belangrijk. In het kader van het vak Beleid 2 werd daarom op maandag 8 november jongstleden een forum georganiseerd met als onderwerp beleidsvaluatie. Onder leiding van drs. Sander Dekker deelden Tweede-Kamerlid J.N. van Vroonhoven (CDA), ambtenaar J.H. van den Heuvel van het Ministerie van Justitie en dhr. Bukkens van de Algemene Rekenkamer hun visie met de zaal over evalueren binnen de publieke sector.

In de eerste ronde van het forum worden de drie deelnemers aan de zaal voorgesteld. Tevens krijgen zij hierbij de eerste mogelijkheid om hun visie uit te dragen over evalueren binnen de publieke sector.

Tweede Kamerlid van Vroonhoven trapt af. Ze is gespecialiseerd in fiscaal recht. Haar voornaamste zorg met betrekking tot evalueren is dat er te weinig aandacht besteed wordt dit zo goed mogelijk te doen.

Dhr. van den Heuvel van het Ministerie van Justitie is directeur Directie Opsporingsbeleid bij het Ministerie. Hij verwijst in zijn inleiding naar een uitspraak van Bismarck: "Je moet van twee dingen niet willen weten hoe het tot stand komt: worsten en wetten." Hij geeft aan dat er een groot gat bestaat tussen theorie (beleidsvaluatie) en praktijk. Wat ook invloed heeft op het niveau van evalueren zijn de politieke sturing, de kracht van een bewindsman, de financiële ruimte die er is, Europese integratie en de kwaliteit van het ambtelijk apparaat.

"Je moet van twee dingen niet willen weten hoe het tot stand komt: worsten en wetten." – Bismarck

Dhr. Bukkens werkt bij de Algemene Rekenkamer. Evaluatie is volgens hem essentieel om beleid te verbeteren. De benutting van evaluatie is echter onbekend. Veel evaluaties verdwijnen veel te snel in de la. Daarbij is er weinig aandacht voor verbetering.

Stelling 1: Evaluaties worden alleen gebruikt als politiek middel en ze zijn twee maanden later vergeten.

Van Vroonhoven: "Het is moeilijk voor Kamerleden om te focussen; ook op evaluaties. Er zit veel meer in dan we er nu uithalen."

Van den Heuvel: "Evaluaties gaan altijd over het verleden. Eerst komt er een 'kunstmatig' concept-rapport, zodat ministeries kunnen reageren. Er liggen nu al plannen klaar voor 2005. Dit slaat echter nergens op, want deze plannen gaan toch niet lukken. Toch is het van belang om een richtpunt te hebben."

Het maken van nieuw beleid scoort beter dan niet gelukt oud beleid. De Kamer is dus meer op nieuw beleid gericht. Of ben ik nu te zwart-wit?"

Van Vroonhoven: "Nee helemaal niet. Sommige punten moeten zich nog uitdistilleren."

Bukkens: "Er is een te grote beleidslast en er is te weinig reflectie. Dit vat ik op als een systeemfout".

Van Vroonhoven: "Te vaak gaan Kamerleden meebesturen. Neem bijvoorbeeld het verdelen van geld in de cultuurwereld; Kamerleden zeggen ook waar het geld naar toe moet."

Sander Dekker: Wordt er niet te veel geëvalueerd? Om een voorbeeld te noemen, er is onlangs een rapport van de Algemene Rekenkamer verschenen waarin wordt geschreven dat er te veel beleid wordt gemaakt.

Van den Heuvel: "Er wordt erg veel afgeëvalueerd."

Bukkens: "Mee eens; misschien moet dit veel minder, met meer effect. Te vaak wordt informatie echter ontoegankelijk gepresenteerd aan de Kamer."

Van Vroonhoven: "Je mag nooit zeggen dat er te weinig wordt geëvalueerd. We moeten er veel meer bovenop zitten. Misschien moeten we meer één-tweetjes met de Algemene Rekenkamer spelen en op hen vertrouwen."

Stelling 2: Je hoort vaak dat er sprake is van verruwing. Zo heeft Paul 't Hart het over de inquisitie-democratie. Mensen willen hierdoor risico's vermijden. Wordt consensus verdrongen door inquisitie en is het gevaarlijk voor beleidsvaluatie?

Bukkens: "Lastige stelling. Evaluatie staat mijns inziens los van politieke gevoeligheden. Evaluatie is juist belangrijk."

Van den Heuvel: "De discussie gaat heel veel over de zondebok. De eerste vraag die journalisten stellen is; moeten er koppen rollen? Je vraagt je vaak af: wat als de Rekenkamer onderzoek doet, wat als er een parlementaire enquête komt? Dat is soms goed, soms leidt het echter tot meebesturen."

Van Vroonhoven: "Het is juist de rol van de Kamer om dit te doen. Er is een PIDV (Punt in de Verte) en de minister moet de piloot zijn."

Sander Dekker: "Zijn Kamerleden in een dergelijk geval geen meeuwen in de motor?"

Van den Heuvel: "Er is bij Kamerleden vaak geen geduld. Als je bijvoorbeeld kijkt naar het verhaal van de bolletjesslikkers; binnen drie dagen werd de maat van de minister genomen. We hadden in dit geval wat langer door moeten denken."

Van Vroonhoven: "Kamerleden worden opgevoed met het idee; het gaat om de beeldvorming. Dit was ook het geval met de Bolletjesslikkers. Mijn fractievoorzitter, Maxime Verhagen, zegt altijd; het gaat niet om gelijk hebben, het gaat om gelijk krijgen."

Van den Heuvel: "Denken op de korte termijn hoort bij de Kamer, denken op de lange termijn past meer bij de ministeries."

Van Vroonhoven: "Oppositie voeren is gemakkelijker dan regeren. In de huidige situatie leggen CDA-Kamerleden in rokende zaaltjes uit hoe beleid is bedoeld. Die kans krijgen ze helaas niet in de Tweede Kamer."

Stelling 3: Media hebben te veel invloed

Van Vroonhoven: "We hebben elkaar nodig. De regel in Nieuwspoort is dat alles wat daar besproken wordt met journalisten niet naar buiten wordt gebracht. Ik zie het als een soort haat-liefdeverhouding. Je kunt als Kamerlid schriftelijke en mondelinge vragen stellen. De SP is bijvoorbeeld met name goed in het mondelinge deel. Een goed Kamerlid heeft een goede neus voor de media. Daarbij belt een goed Kamerlid niet alleen met journalisten, maar ook met de eigen achterban. De media zijn erg belangrijk; het gaat om scoren; het stellen van vragen is erg belangrijk."

Van den Heuvel: "Bij ons gaan parlementaire vragen voor. Daar zijn termijnen voor vastgesteld."

Van Vroonhoven: "Die nooit gehaald worden".

Van den Heuvel: "Dat klopt. Desondanks is het erg teleurstellend dat je er nooit meer iets van hoort. Alles is erg vluchtig; er is weinig tijd voor diepgravende zaken bij de Kamer."

Bukkens: "De kracht van de media is evident. Ook voor de Algemene Rekenkamer is het goed als een rapport door de pers wordt opgepakt. Schriftelijke vragen hebben vaak weinig effect."

Van Vroonhoven: "Het gaat te weinig om de antwoorden. Zelf bewaar ik al mijn eigen vragen en de antwoorden over mijn onderwerpen, zoals fiscaliteit."

Van den Heuvel: "De minister heeft een informatieplicht naar de Kamer. Hoewel Kamerleden soms worden afgescheept met een KIR (Kluitje In 't Riet) en de vragen soms erg kortaf beantwoord worden, wordt de informatieplicht zeer serieus

"De minister heeft een informatieplicht naar de Kamer. Hoewel Kamerleden soms worden afgescheept met een KIR (Kluitje In 't Riet) en de vragen soms erg kortaf beantwoord worden, wordt de informatieplicht zeer serieus genomen."

genomen."

Vraag uit de zaal: "Een incident blijft een incident. Moet er niet meer controle komen op regels? Als je bijvoorbeeld kijkt naar de vuurwerkramp, dan worden er in één keer allerlei nieuwe regels bedacht. Dat is niet rationeel."

Van den Heuvel: "Er is in Denemarken nu ook een vuurwerkramp geweest, dus je kunt moeilijk spreken van een incident. Maar ja, wat is rationeel? We zitten in de publieke arena, dus de publieke opinie is zeer van belang. Dat is het leuke van het werk; het is juist niet rationeel."

Bukkens: "Ik geef de vragensteller enigszins gelijk. Het beleidsproces is vaak te incrementeel; ook de vuurwerkramp. Het kan allemaal veel meer analytisch-rationeel worden

opgelost. De huidige situatie leidt namelijk weer tot een stapeling van beleid dat we niet goed kunnen evalueren."

Stelling 4: De overheid moet invloed uitoefenen op de manier van presenteren in de media. Moeilijk is natuurlijk de morele kant en de daaraan gekoppelde vrijheid van pers. Aan de andere kant heb je de praktische kant; hoe zou dit moeten gebeuren en door wie? Een voorbeeld: Leiden is de slechtste universiteit van Nederland genoemd, terwijl het gehele rapport iets anders zegt.

Bukkens: "Van persberichten wordt vaak gebruik gemaakt door de media. Daar moet je bewust mee omgaan."

Van Vroonhoven: "Dit komt weer terug op wat ik eerder zei over gelijk hebben is wat anders dan gelijk krijgen. Wanneer je als Kamerlid verkeerd geciteerd wordt, dan is dat de schuld van een Kamerlid zelf."

Vraag uit de zaal/ Sander Dekker: Wat kunnen we doen aan de manier van beleidsvaluaties om daar meer lessen uit te trekken?

Van Vroonhoven: "We staan allemaal (wij drieën, red.) open voor verbetering. We moeten werk maken van evaluaties en juist niet minder gaan evalueren."

Van den Heuvel: "Ik ben ook niet voor minder evalueren. Er is mijns inziens echter wel te veel geloof in de theoretische modellen. Die zijn wel belangrijk, maar de praktijk is anders. Net zoals als je pas weet hoe het in de praktijk gaat nadat je je diploma hebt behaald."

Bukkens: "Iets minder evalueren is beter dan de drang om meer te evalueren. Dit leidt namelijk tot een verstopping. Er wordt te vaak geëvalueerd omdat het moet en niet omdat het bijdraagt aan beter beleid."

Belangrijkste conclusie van het debat lijkt dat er niet altijd meer, maar vooral beter geëvalueerd moet worden. Verder valt erg op dat theorie en praktijk vaak niet op elkaar aansluiten. De praktijk is zeer dynamisch en vraagt erg veel van de spelers in het veld. De wereld van het openbaar bestuur blijkt zeer complex. □

Mels van Meggelen

Agenda

27 januari

Stoplicht thema-feest in de Oude Harmonie 22.00uur - ???.?uur

2-5 februari

Korte Buitenlandse Reis naar Parijs met als thema "Immigratie en Integratie"

24 februari

Bedrijvenborrel in Etablissement Einstein, Nieuwe Rijn 19, 17.00-19.00uur

24 februari

StOP-feest met als thema "Colors United", Societeit Quintus vanaf 22.00uur
kaarten verkrijgbaar bij de B.I.L.

Prikbord

*** Indien u in het collegejaar 2004-2005 geen B.I.L.-lid meer wilt zijn, dient u uw lidmaatschap
vóór 1 juli 2005 schriftelijk op te zeggen bij de B.I.L.:

B.I.L.

Wassenaarseweg 52

Postbus 9555

2300 RB Leiden

*** Vind je het leuk bestuurskundig gerelateerde stukken te schrijven?

Stuur ze dan naar de redactie van Bestuurskundige Berichten op bovengenoemd adres.

*** Heb je een adreswijzing? Geef het even door aan de Secretaris op bovenstaand adres.

*** Het thema van de volgende Bestuurskundige Berichten is "Duurzaamheid"

EXCURSIE: WRR

Bezoek aan de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid

In deze dynamische tijd, met veel vluchtige onderzoeksresultaten, is het goed om te weten dat er nog een degelijke, onafhankelijke en weinig dynamische raad bestaat zoals de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR). Maar is de WRR werkelijk zo onafhankelijk? Hoe is haar relatie met de politiek? Waar houdt zij zich mee bezig? En heeft de raad werkelijk een tekort aan dynamiek? Met al deze vragen en veronderstellingen, misschien wel misvattingen, werden de leden van de B.I.L. 3 november jl. in Den Haag ontvangen door dhr. Hemerijck en dhr. Den Hoed van de WRR.

De WRR is een instituut waar ongeveer 40 tot 50 mensen werken aan het opstellen van toekomstgerichte analyses en adviezen ten aanzien van het regeringsbeleid. De WRR is onderdeel van het ministerie van Algemene Zaken, wat natuurlijk gelijk vragen oproept over de onafhankelijkheid van de raad. Hoe onafhankelijk kun je zijn als je budget door de politiek bepaald en betaald wordt? De raad garandeert ons een absolute onafhankelijkheid, want in de wet tot instelling van de WRR is dat immers opgenomen. De politiek bemoeit zich ook niet met de keuze van de onderwerpen; slechts één van de tien onderwerpen wordt door de WRR onder de loep genomen op verzoek van de politiek, en bij die verzoeken heeft de raad de vrijheid er niet op in te gaan.

Toch hebben de politiek en de WRR een speciale relatie, de bekendheid van de WRR hangt namelijk af van hoe 'groot' de politiek de resultaten van de Raad maakt. Soms kunnen politieke partijen scoren met gegevens uit onderzoeken van de WRR, en dan blijkt ook vaak dat ineens een rapport erg gewild is, maar soms is de aandacht voor de uitkomsten van rapporten minimaal en verdwijnen ze onder aan de stapel met documenten. De relatie tussen de WRR en de politiek hangt daardoor voornamelijk af van de omgeving. Als in de samenleving een onderwerp erg 'hot' is dan merkt de raad een grote interesse in de rapporten die juist in die periode uitkomen met soortgelijke onderwerpen. Dit was bijvoorbeeld het geval bij het oordeel van de WRR dat Turkije nog niet klaar zou zijn voor besprekingen over toetreding tot de EU. Ook maakt het verschil wie er minister-president is van Nederland. Met Balkenende aan het roer krijgt de WRR meer

aandacht omdat de 'wetenschappelijke' Balkenende simpelweg iets meer interesse toont in het werk van de WRR dan de 'man van het volk' Wim Kok.

Mede op verzoek van minister-president Balkenende schreef de WRR een rapport over normen en waarden. Uit de maatschappelijke discussie over de normen en waarden maakte de raad op dat er veel onduidelijkheid bestaat over de begrippen zelf en de wijze waarop mensen ze interpreteren. In de verkorte weergave van het rapport van de WRR over

"Hoe onafhankelijk kun je zijn als je budget door de politiek bepaald en betaald wordt?"

normen en waarden, dat alle aanwezigen mee naar huis kregen, bleek dan ook dat eerst uitvoerig de begrippen gespecificeerd worden alvorens de raad over gaat tot concrete aanbevelingen.

De andere onderwerpen die de raad in de eerste helft van de zevende raadsperiode wil onderzoeken, of reeds onderzocht heeft, zijn: de Europese conventie, economische structuur, maatschappelijke dienstverlening, de media, de islam, jeugd en de buurt.

Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid

De Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) is een onafhankelijke denktank voor de Nederlandse regering. De WRR geeft de regering gevraagd en ongevraagd advies over onderwerpen vanuit een langetermijnperspectief. Deze onderwerpen zijn sectoroverstijgend en hebben betrekking op maatschappelijke vraagstukken waarmee de regering in de toekomst te maken kan krijgen. De WRR-adviezen krijgen hun weerslag in openbare rapporten, die zowel een probleemstellend als adviserend karakter kunnen hebben.

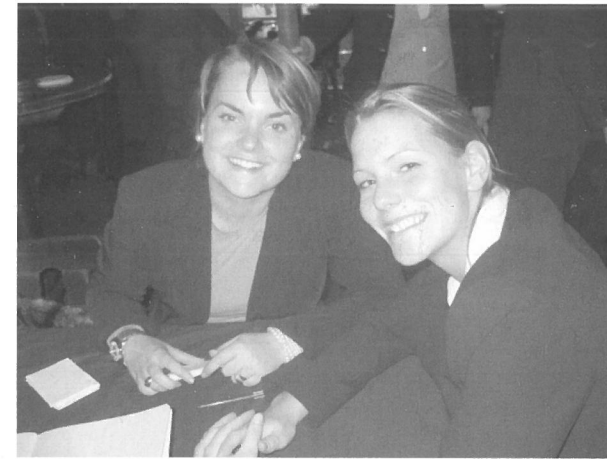
De keuze voor de onderwerpen geschiedt door de raad zelf. In gezamenlijke vergaderingen met een open en informele sfeer worden de eerste brainstormsessies gehouden, waarna er besloten wordt welke onderwerpen wel en welke niet onderzocht zullen worden. Iedereen heeft hier dus iets in te zeggen. Ook worden de rapporten door iedereen gelezen zodat iedereen van alle onderzoeken op de hoogte is. Deze interdisciplinaire benadering is om eenzijdige rapportage te voorkomen en om de mensen scherp te houden, naast het feit dat mensen uit pure interesse op de hoogte willen blijven van andere projecten.

Dhr. Hemerijck gaf in zijn presentatie toe dat de WRR te kampen heeft met imago problemen. Een raad die soms twee jaar nodig heeft voor het voltooien van een onderzoek kan niet altijd meekomen met de actualiteit en wordt al gauw gekenschetst als een niet-flexibele organisatie. Dit probleem is door de raad erkend en er wordt sinds een paar jaar hevig aan gewerkt. Zo moeten de leden sneller resultaten leveren zonder daarbij de kwaliteit te verliezen, en zijn de rapporten nu beter leesbaar dan vroeger. Ook besteedt de WRR meer aandacht aan het 'verkopen' van haar eindproducten, al ligt daar nog een grote uitdaging de komende jaren; "het kan allemaal best wat flitsender, spannender en sneller, maar ik vermoed dat de WRR daar eenmaal niet zo heel sterk in is" aldus dhr. Hemerijck. Toch is de raad ook trots op het imago van een zeer weldenkende bijna elitaire groep mensen.

En zo kwam een einde aan het bezoek van de B.I.L aan de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid waar in een paar uur tijd verschillende aspecten van de WRR aan de orde gekomen waren: de relatie met de politiek, de rapporten, de manier van werken en het imago. Leerzaam om eens een kijkje te hebben mogen nemen in de beleidsadvieskeuken van Nederland. □

Namens de commissie activiteiten
"Hard in actie"

Jesse de Kieviet

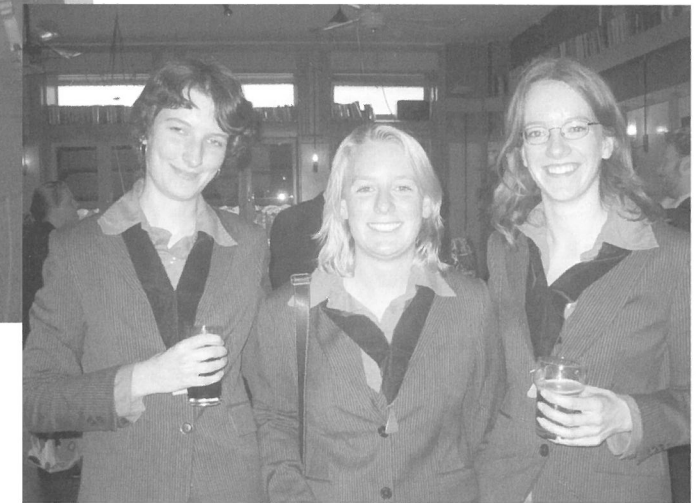
Groeten, uw gastenboekbewakers

De Pedel

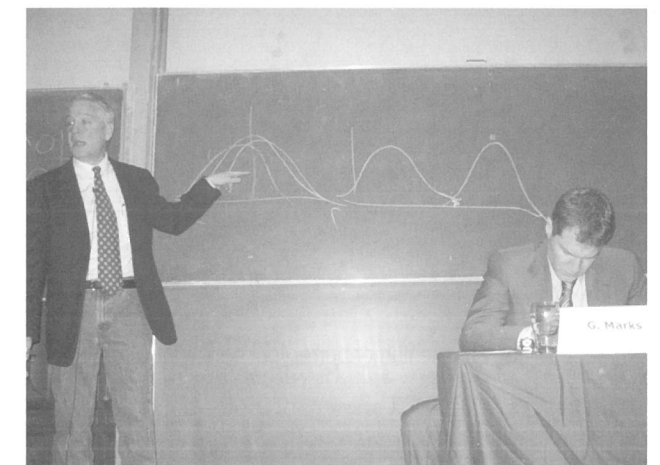
Een deel van LCB 2004

De "rose" dames van het CDL-bestuur

VS Presidentsverkiezingen-forum

Prof. Lowery legt het ideologisch verschil in de VS uit, Mark Rhinard maakt hiervan ijvering aantekeningen..

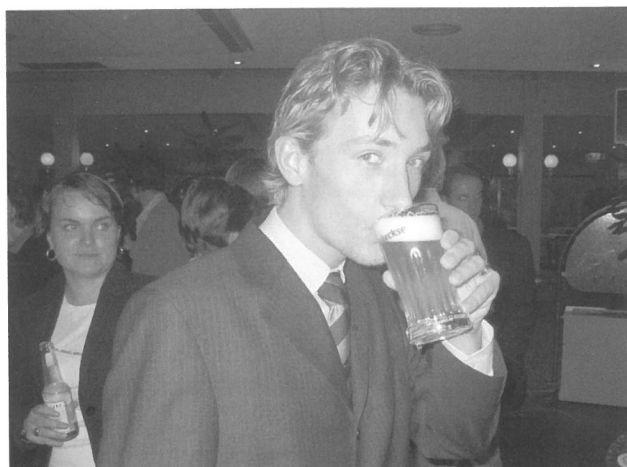
naborrelen bij het verkiezingen-forum

U kent ze wel: Commissie A&P

Commissie Buitenland: onze reisadviseurs in Parijs...

Lekker: productconfrontatie bij Heineken

Primeur dit jaar: after-tentamenborrel voor eerstejaars

Naborrelen: opnamen NOVA Politiek

Victor Dobbe

"Ik was meer op zoek naar het organisatiesociologische gedeelte."

Het B.I.L.-lid in Leiden is deze keer Victor Dobbe, zesdejaars lid van de B.I.L. en in het derde jaar van zijn studie. Hij is oud-bestuurslid van de B.I.L. en is sinds dit collegejaar voorzitter van de Leidsche Vereniging Voor Studenten Augustinus. Een interview over onder andere zijn studie, zijn voorzitterschap en zijn toekomstplannen.

Waarom ben je bestuurskunde gaan studeren en waarom in Leiden?

"Ik had me allereerst ingeschreven voor bedrijfskunde in Rotterdam. Na mijn examen kreeg ik echter het idee dat het financiële aspect me helemaal niet ligt en de stad Rotterdam ook niet.

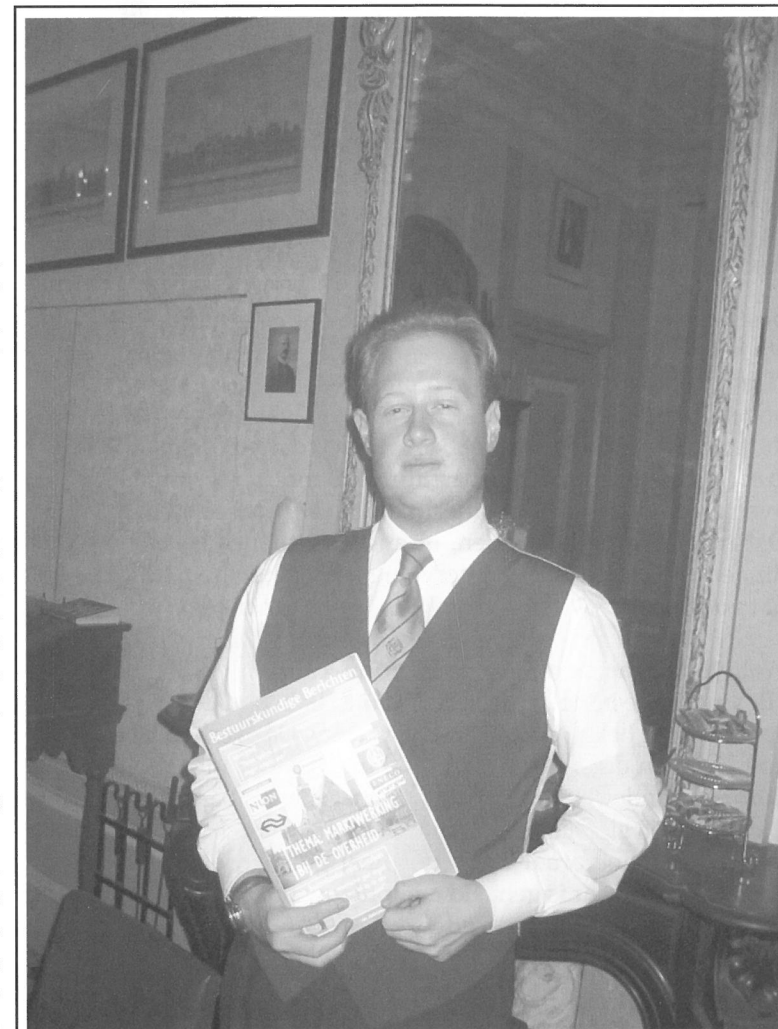
Ik was meer op zoek naar het organisatiesociologische gedeelte. Ik voelde me sowieso betrokken bij politiek en ben erg geïnteresseerd in de overheid. De keuze voor bestuurskunde was daarom vrij logisch. Daarbij kwam nog dat Leiden erg dichtbij mijn geboortestad Den Haag ligt."

Hoe was je bestuursjaar in de B.I.L.?

"Ik ben secretaris en commissaris van de B.I.L. geweest in het bestuur van Ine Koevoet in het jaar 2002-2003. Dat heb ik ongeveer drie maanden gedaan, toen ben ik heel erg ziek geworden en toen heeft Bart van Nierop het van mij overgenomen. Ik ben samen met mijn commissie van toen verantwoordelijk voor de huidige vormgeving qua kleur, grafische vormgeving, de indeling van de inhoud qua katernen etc. Dat zijn allemaal ideeën van ons geweest."

Hoe ben je in het bestuur van Augustinus terecht gekomen? Komt er nog wat van studeren terecht?

"Ik heb gesolliciteerd voor het bestuur van Augustinus. Dat is iets waar ik in een eerder stadium van mijn studie al mee bezig ben geweest. Toen is dat nergens op uitgedraaid en ben ik uiteindelijk in het bestuur van de B.I.L. gegaan. Nu heb ik dus weer gesolliciteerd, ben op gesprek geweest, heb met mensen gepraat en toen ben ik het geworden. Ik heb hier heel veel commissies

besturen heb gedaan.

Met de studie gaat het niet zo goed. Daar heb ik bijna geen tijd voor. Ik denk dat het in de loop van het jaar wel wat zal verbeteren. Ik ben nu in principe een uur of 80 in de week bezig met Augustinus. Ik slaap, douche en doe me was thuis en voor de rest doe ik alles hier." (Sociëteit Eigen Huis, het gebouw van Augustinus, red.)

Hoe ervaar je je voorzitterschap tot nu toe?

"Eigenlijk zoals ik het verwacht had. Het is een vrij abstracte positie, zonder heel veel concrete taken. Je bent meer bezig met het coördineren en het toezicht houden op wat anderen doen, dan zelf daadwerkelijk je eigen ding doen. Ik zorg ervoor dat wat iedereen doet, in de lijn ligt met waar dit bestuur voor staat en wat we willen nastreven als bestuur. Ik heb wel een aantal zaken waar ik zelf mee bezig ben, onder andere de veiligheid van de sociëteit, de verzekeringen, het personeel

"Ik was meer op zoek naar het organisatiesociologische gedeelte. Ik voelde me sowieso betrokken bij politiek en ben erg geïnteresseerd in de overheid."

gedaan, ben in heel veel zaken verdiept en ik ken hier heel veel mensen. Daarnaast heb ik ook bepaalde ideeën over Augustinus. Deze combinatie van factoren hebben mij op deze positie gebracht. Dat komt dus niet zozeer doordat ik eerdere

en de stichting. Dat is de rechtsvorm die achter de vereniging hangt. Die beheert en exploiteert de sociëteit. Dat zijn dingen waar ik me dagelijks mee bezig houd."

Hoe omschrijf je je leiderschap ten opzichte van je andere

"Het zou helemaal niet slecht zijn als er bijvoorbeeld weer eens een Minervaan of een Quint in het bestuur van de B.I.L. terecht zou komen."

bestuursleden? Ben je meer de eerste onder je gelijken of sta je er echt boven?

"Dat is moeilijk te zeggen. In sommige situaties sta ik er echt boven, dan heb ik het overzicht en de analyse om dingen te kunnen doorgronden en hebben anderen dat niet. Dan moet je een strijd leveren met je bestuur. Dan moeten de anderen overtuigd raken van je positie. In die zin sta ik er echt boven. Dat moet je dus afdwingen. In andere situaties laat ik de dingen wat meer gaan en intervenieer ik op het moment dat dat nodig is. Het is dus eigenlijk een beetje een mengvorm."

Wat vind je van de opleiding bestuurskunde?

"Ik vind dat een heel goede opleiding. Ik ben alleen niet te spreken over het bachelor-master systeem. De overheid heeft ooit besloten dat we concurrerend moeten zijn met andere Europese landen en dat we internationaal herkenbaar moeten zijn. Dat heeft eigenlijk geleid tot een heel esthetische operatie, waarbij het doctoraal zoals dat heel goed in elkaar zat, eigenlijk uit elkaar is gehaald en opnieuw in elkaar is gezet. Dat is op zo'n manier gedaan dat het strookt met de internationale normen. Ik vind dat dat hier en daar aan de inhoud afdoet."

Wat is je mening over de B.I.L? Zie je die als een Augustijnenclub?

"Dat vind ik een goede club met leuke mensen. Ze organiseren veel activiteiten en hebben een goed werkend bestuur. Het is goed georganiseerd."

Ik zie het zeker niet als een Augustijnenclub. Het verhaal met Augustijnen is dat ze de studentenwereld buiten de gezelligheidsverenigingen domineren. Dat heeft te maken met het ledenaantal dat we hebben. We zijn een stuk groter dan Quintus, SSR of Cathena. Bij Minerva zie je dat dat meer geconcentreerd is op de rechtenfaculteit. Ik vind echter niet dat wij de B.I.L. domineren. Augustijnen zijn van nature actiever en hebben een open instelling. Dat zie je simpelweg terug in de activiteiten die zij ontplooiën bij diverse verenigingen. Ik vind het meer een logisch gevolg dan dat het bewuste opzet is, of dat het een kwalijke zaak zou zijn. Het zou wel een goede zaak zijn als er relatief meer evenwicht komt. Het zou helemaal niet slecht zijn als er bijvoorbeeld weer eens een Minervaan of een Quint in het bestuur terecht

zou komen, of in de commissies uiteraard. Maar de vraag is hoe je dat bewerkstelligt. Als studievereniging verander je nu eenmaal niks aan de studentenpopulatie."

Vind je dat iedereen lid moet worden van een studentenvereniging?

"Ik vind dat iedereen lid moet kunnen worden van een vereniging en in mijn optiek is dat ook zo. Ik vind niet dat het een soort maatschappelijke verplichting moet zijn om bij een vereniging te gaan. Ik denk wel dat het een erg welkome aanvulling is op je studententijd. Je studententijd is toch een periode waarin je alles kan en alles mag, meer dan in je middelbare schooltijd en zo erg zal je het ook nooit in je werkende fase meemaken. Een studentenvereniging zorgt voor de nodige gezelligheid en de nodige mysterie. Bepaalde dingen blijven wel tussen deze muren (Sociëteit Eigen Huis, het gebouw van Augustinus, red.) en bepaalde dingen kan je tussen deze muren wel gewoon doen. Met de nodige culturele activiteiten, het drinken en het versieren van het andere geslacht, denk ik dat je hier een heel leuke periode kunt hebben, die niet snel geëvenaard is op het moment dat je niet lid bent van een studentenvereniging."

"Met de nodige culturele activiteiten, het drinken en het versieren van het andere geslacht, denk ik dat je hier een heel leuke periode kunt hebben, die niet snel geëvenaard is op het moment dat je niet lid bent van een studentenvereniging."

Wat zijn je toekomstplannen?

"Na dit bestuursjaar wil ik afstuderen in bestuurskunde en mijn propedeuse politicologie halen. Daarvoor heb ik na dit jaar nog twee jaar nodig. Daarna wil ik in het openbaar bestuur aan het werk, in een administratieve ondersteunende functie. Ik zou het leuk vinden om ooit in mijn leven secretaris te worden van een ambtelijke organisatie of griffier van een gemeenteraad." "En dan uiteindelijk secretaris-generaal?" "Nee, dat is wat dat betreft wel het hoogst haalbare, maar dat is niet iets wat ik ambieer. Dan is de politiek uiteindelijk toch meer iets voor mij, maar dan heb ik het echt over een aantal jaren verder." "Dan zien we je dus als Tweede Kamerlid." "Ja, of als bestuurder." □

Jan Pronk

Nieuwe Rijn 19
2312 JC Leiden
tel. 071-5135370

Stelt zich voor: BEL-commissie

De Bestuurskundige Evaluatiecommissie Leiden, beter bekend onder de naam 'B.E.L.' is één van de commissies die de B.I.L. rijk is. Voor vele actieve B.I.L.'ers kan de B.E.L. een relatief onzichtbare commissie lijken. Toch doet deze commissie heel erg belangrijk werk.

Onafhankelijkheid

Binnen de B.I.L. heeft de B.E.L. een bijzondere positie. De B.E.L. is namelijk een zelfstandige, onafhankelijke commissie die het onderwijs van de opleiding Bestuurskunde evalueert. Dat betekent dat zij officieel geen deel uitmaakt van de B.I.L. De B.I.L. draagt enkel commissieleden voor en verzorgt de zogenaamde 'procedurele' kant van de commissie. Het departement faciliteert de B.E.L. De commissaris Onderwijs is automatisch voorzitter van de commissie. De B.E.L. is in haar vorm uniek in Leiden. Bestuurskunde is de enige opleiding waarvan het onderwijs wordt geëvalueerd door een commissie volledig bestaande uit studenten. Bij andere opleidingen maakt de onderwijsevaluatie vaak deel uit van

evaluatie studenten slecht oordelen over het vak inhoudelijk, over de docent zelf of over de faciliteiten. In de reactie van de docent kan de kritiek van studenten ontkracht worden of juist worden bevestigd.

Bachelor

Het eerste trimester zal de B.E.L. alleen de vakken van de bacheloropleiding evalueren. In het tweede trimester zal naast de bachelorvakken naar alle waarschijnlijk een aantal vakken en seminars van de Masteropleiding en het oude doctoraalprogramma worden geëvalueerd. De commissie is zich druk aan het beraden hoe zij dit zal gaan doen.

ICLON

De B.E.L. is niet de enige die de opleiding bestuurskunde evalueert. Na afloop van ieder tentamen worden enquêtes van het Interfacultair Centrum voor Lerarenopleiding, Onderwijsontwikkeling en Nascholing (beter bekend als 'ICLON') uitgedeeld. De B.E.L. maakt ook gebruik van deze enquêtes. De ICLON doet *kwantitatief onderzoek*, de B.E.L. *kwalitatief onderzoek*. De resultaten van de paneldiscussies worden door de B.E.L. naast de bevindingen van het ICLON gelegd om te bekijken of de uitkomsten van de evaluaties met elkaar stroken. Afgelopen jaar kwamen de uitkomsten vaak overeen.

Wat is dan nog de toegevoegde waarde van de B.E.L.? Zoals eerder gezegd doet zij kwalitatief onderzoek. Studenten kunnen wel oordelen dat iets goed of slecht is, maar daarmee is niet de vraag beantwoord waarom ze dat vinden. De B.E.L. biedt daarin uitkomst door na te gaan waarom studenten vinden wat ze vinden.

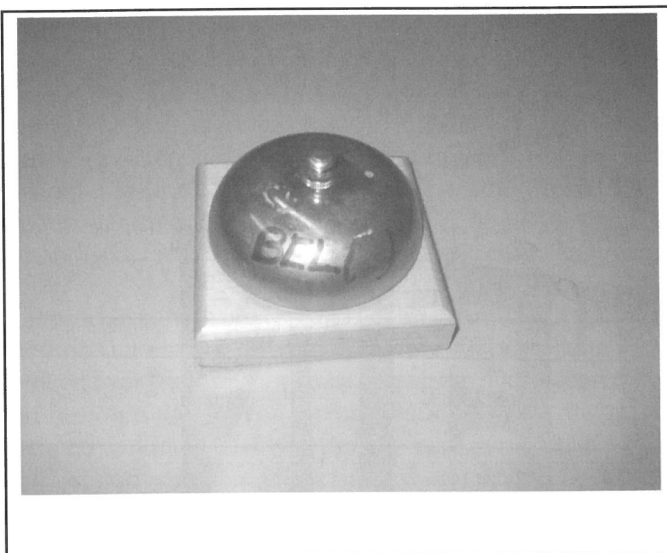
BEL-gids

De bevindingen van de B.E.L.-commissie worden aan het eind van het jaar gebundeld in de 'B.E.L.-gids.' Deze wordt ieder jaar uitgereikt aan het departement Bestuurskunde tijdens de B.E.L.-ceremonie. Iedereen kan de gids van afgelopen jaar inzien op 'Het Bureau' (B.I.L.-kamer). Soms zijn gesignaleerde problemen van dien aard dat ze niet kunnen wachten op de publicatie van de B.E.L.-gids. De B.E.L.-voorzitter kan in dat geval tussentijds rapporteren aan de opleidingscommissie, waarin ook het departement vertegenwoordigd is.

Commissieleden

De B.E.L. telt gewoonlijk zes leden. Op die manier kan in duo's worden gewerkt tijdens de paneldiscussies. Dit jaar telt de commissie ('*Tell BEL, we zitten voor u klaar*') eveneens zes leden. Nik Oonk (eerstejaars), Sven Balfoort, Daphne van Zijl (tweedejaars), Karin Brandsma, Matthijs Groeneveld (derdejaars) en Jelger Zee (vijfdejaars). In december zullen zij de eerste paneldiscussies afnemen. □

Matthijs Groeneveld

het takenpakket van de opleidingscommissies.

Werkwijze

Het evalueren gebeurt door middel van zogenaamde 'paneldiscussies'. Deze paneldiscussies worden na afloop van ieder trimester gehouden. Aan een dergelijke discussie doen vier tot acht studenten mee die de vakken hebben gevolgd. Daarnaast moeten de studenten deel hebben genomen aan het tentamen. De commissie is benieuwd naar de mening van alle studenten. Het is juist de verscheidenheid aan meningen die inzicht kan geven en kan helpen begrijpen *waarom* studenten vinden wat ze vinden.

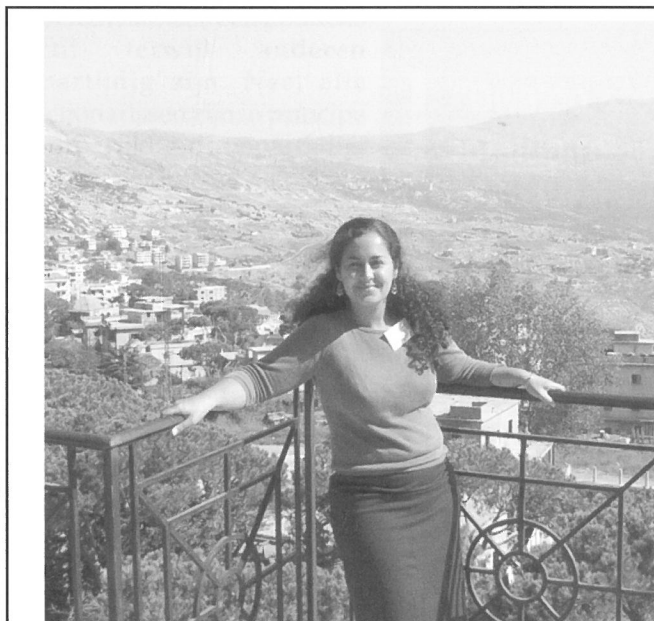
De commissie is allerm minst een club die haar eigen mening wil verkondigen. Wat zij tot doel heeft gesteld, is het bundelen van de studentenoordelen over het gegeven onderwijs. De commissie is objectief en probeert op een wetenschappelijke manier de mening van studenten op papier te zetten. Op deze manier kunnen problemen worden gesignaleerd en kan het departement Bestuurskunde actie ondernemen waar dat nodig is.

Als de paneldiscussies uitgewerkt zijn, en klaar zijn voor de BEL-gids, worden docenten in de gelegenheid gesteld om te reageren op de evaluatie. Het kan gebeuren dat in een

Wat doet een Rotterdamse bestuurskundestudent in Beirut?

Zowel in Nederland als in Libanon kijken mensen verrast op als ik vertel wie ik ben, waar ik vandaan kom en wat ik in Beirut doe. Blijkbaar is het niet zo gewoon dat een Rotterdamse meid van Marokkaanse afkomst en studente bestuurskunde aan de Erasmus Universiteit, een stage doet in hartje Beirut.

Ik leg het meestal zo uit: voor bestuurskunde heb ik gekozen omdat het een brede studie is, vanuit verschillende disciplines kan de gehele publieke sector, dus niet alleen de overheid, bestudeerd worden. Aanvankelijk wilde ik politicologie studeren in combinatie met de studie Arabische Taal en Cultuur. Uiteindelijk heb ik deze wens toch nog vervuld door een studieverblijf aan het *Institut d'Etudes Politiques* in Aix-en-Provence (Zuid-Frankrijk) waar ik politicologische vakken over de Arabische wereld volgde. Vervolgens heb ik besloten om me binnen bestuurskunde te specialiseren in mijn

interesses: kortom een stage en scriptie gewijd aan een Arabisch ontwikkelingsvraagstuk.

The Collective for Research and Training on Development is een NGO gevestigd in Beirut en heeft als missie, middels onderzoek en training, een bijdrage te leveren aan de sociale ontwikkeling van lokale gemeenschappen en hun organisaties. Het wordt gefinancierd door verschillende internationale donateurs, zoals Oxfam en de EU, en opereert landelijk en regionaal. Zo hebben zij partners in Marokko, Tunesie, Egypte, Yemen en Syrie om projecten als '*Women Economic Empowerment*' en '*Gender and Citizenship*' uit te voeren. De meeste projecten hebben een gender-bewuste invalshoek of zijn gericht op de versterking van civil society. Zelf heb ik binnen het '*Women Economic Empowerment-project*' onder andere als taak gekregen om een algemeen document te schrijven met als onderwerp '*ICT as a Tool for Development*'. Dit zal dan intern en extern als naslagwerk dienen; bijvoorbeeld om (als bewijs) mee sturen in een subsidieaanvraag. Ook heb ik een subsidievoorstel geschreven

ter financiering van ICT-community centers in rurale gebieden. Het is namelijk de bedoeling dat er multifunctionele intercafés opgezet worden die alleen toegankelijk zijn voor vrouwen zodat ze zich op hun gemak voelen en werkelijk naar deze voorzieningen blijven komen. Niet zelden worden internetcafés hangplekken voor de mannelijke dorpsgenoten

"In mijn ogen is Beirut een tikkeltje onwerkelijk en decadent."

en is het voor meisjes dus *not done* om daar dan te zijn. Beirut is een fascinerende stad in een prachtig land. Fascinerend omdat het een onbegrijpelijke samenleving kent. Complex en ongrijpbaar; geen hoogte van te krijgen, want er zijn nog steeds onderhuidse spanningen en over de oorlog bestaat er verre van één waarheid. Bijvoorbeeld: twee weken geleden was er een autobom ontploft. De aanslag was gericht op een Druus, die kritiek had op de herbenoeming van de premier. Over de daders zei ieder wat anders: het konden de Syriërs zijn (die hier een flinke vinger in de pap hebben) maar ook de Israëliërs of zelfs Amerikanen. *Nobody knows...* Ik woon in Hamra, de studentenbuurt bij uitstek met de American University om de hoek. Het is zeer bevoorrecht publiek wat hier rondloopt. Iedereen is rijk en volgt een goede opleiding. In de Arabische wereld is deze stad vanwege haar vrije en westerse aard echt *the place to be*. In mijn ogen is Beirut een tikkeltje onwerkelijk en decadent.

De rest van Libanon heeft een positievere indruk op mij achtergelaten. Heb al veel steden bezocht die een veel 'echtere' indruk maken dan Beirut, waar ook veel gewone mensen wonen, wat de echte Libanezen zijn.

Overigens ben ik ook in Damascus geweest: dat is helemaal een stad die fel contrasteert met Beirut: zeer (mono)religieus, echt Arabisch, anti-westers en communistisch (geen Coca Cola verkrijgbaar).

Het is zo'n aparte ervaring om in zo'n complex land drie maanden deel te nemen aan het dagelijks leven. Vooral om dat je zo dichtbij de brandhaard van de wereldpolitiek staat: Israël. Zo was het voor mij heel aangrijpend om een bezoek te brengen aan Shatilla, een van de Palestijnse vluchtelingenkampen in Zuid-Beirut.

Apart, complex, politiek interessant, prachtig: ik heb zoveel woorden nodig om Libanon te omschrijven. Laat ik me maar niet wagen aan een complete weergave van dit land en haar volk. Tot nu toe is niemand daarin geslaagd. □

Samira Abadi

Danielle Ladan: Studietoeadviseur Bachelor

De studietoeadviseur: wie is dat en wat kunnen de studenten van mij verwachten?

Laat ik eerst meer over mijzelf vertellen. Zoals je wellicht weet, werk ik sinds 1 september 2003 bij het Departement Bestuurskunde. Zelf heb ik Geschiedenis gestudeerd, ook aan de Universiteit Leiden; het universitaire wereldje is mij dan ook niet vreemd. Binnen mijn studie heb ik mij gespecialiseerd in Nederlandse én Sociale geschiedenis. Buiten de universitaire wereld ben ik voornamelijk actief op het gebied van binnenhuis- en tuinarchitectuur.: tuinen ontwerpen en dergelijke. Zojuist heb ik een nieuw huis gekocht, dus ik kan uitgebreid aan de slag! Hiernaast houd ik van watersport, koken en natuurlijk ook van reizen.

Het studietoeadviserschap bevalt mij tot op heden uitstekend. Het takenpakket is erg afwisselend; naast het studietoeadviserschap voor de bachelorstudenten fungeer ik ook als stage- en scriptiecoördinator en als blackboardcoördinator. Als studietoeadviseur ondersteun ik de student: ik ben een soort vraagbaak. Dit houdt in dat studenten altijd langs kunnen komen met vragen over vakken, tentamens, stageoriëntatie en dergelijke. Maar ook voor verdere ondersteuning als bestuurskunde niet de juiste opleiding voor je blijkt te zijn, of als het even niet goed gaat met je studie. Samen met de student probeer ik dan tot een goede oplossing te komen, zodat de student ook verder kan. Hiernaast komen ook studenten langs die meer willen dan alleen bestuurskunde; zij willen bijvoorbeeld extra vakken volgen of met een tweede studie beginnen. Als studietoeadviseur wijs ik de studenten op de vele mogelijkheden die de Universiteit Leiden biedt: jezelf ontplooien daar gaat het om tijdens je studie!

Voor meer informatie of met vragen kun je gewoon even langskomen of een afspraak maken. Gewoon een babbeltje maken kan natuurlijk ook. De deur staat altijd open! □

Daniëlle Ladan

Public Administration Faculty of Social Sciences

home contact print search

Staff profile Daniëlle Ladan

Staff listing <<

Full address:

Departement Bestuurskunde
Pieter de la Court gebouw
Wassenaarseweg 52
Postbus 9555, 2300 RB
Leiden, The Netherlands

Office: 5B55
Phone: +31 (0) 71 527 3747
Fax: +31 (0) 71 527 3979
E-mail: fdjladan@fsw.leidenuniv.nl

Office hours: All workingdays except Wednesdays
from 09.00 til 17.00

Position/Status:

- Student-advisor
- Counsellor BA
- Traineeshipadviser

Biography:

Daniëlle Ladan studied Social History at Leiden University from 1999 until 2003. In September of 2003 she started working as a Student-adviser/counsellor BA at the Departement of Public Administration.

De tweedeling tussen politiek en bestuur

Een gedachtenoefening

Laten we ons een overheid proberen in te denken waarin de tweedeling tussen politiek en ambtelijk bestuur helemaal niet bestaat. Dat is dus niet een overheid waarin deze tweedeling onduidelijk is (die situatie is genoegzaam bekend), maar een overheid waarin ze volkomen afwezig is. Binnen een dergelijke overheid zal om te beginnen geen onderscheid gemaakt kunnen worden tussen politici en ambtenaren op basis van de manier waarop zij worden aangesteld. Het zal daar dus niet zo zijn, dat van alle overheidsfunctionarissen er sommigen worden verkozen en anderen benoemd.

Integendeel, alle functionarissen worden op dezelfde wijze aangesteld, hetzij door verkiezing, hetzij door benoeming, hetzij op een andere manier. Evenmin kan het zo zijn, dat bepaalde functionarissen belast zijn met het nemen van algemene besluiten en andere met het toepassen van die besluiten in specifieke gevallen. Allen zijn in gelijke mate betrokken bij deze verschillende overheidsfuncties. Ook is het (om niet meer te noemen) niet zo, dat sommige functionarissen optreden namens een politieke partij terwijl anderen onpartijdig zijn. Nee, alle functionarissen zijn in principe even partijdig of onpartijdig. Deze en alle overige denkbare verschillen tussen politiek en ambtelijk bestuur zullen in een dergelijke overheid volstrekt afwezig zijn.

Wat te denken van een dergelijke, hypothetische overheid? Vergeleken bij werkelijk bestaande overheden, zoals de Nederlandse, heeft een dergelijke overheid zeker aantrekkelijke kanten. Een belangrijk voordeel is uiteraard het ontbreken van politiek-ambtelijke conflicten. Binnen de bestaande overheden komen dergelijke conflicten veelvuldig voor (de namen Sorgdrager en Docters van Leeuwen, Jorritsma en Van Wijnbergen, Bomhoff en Van Lieshout mogen hier volstaan), maar in deze hypothetische overheid zijn ze per definitie afwezig. Eveneens afwezig is het praktische vraagstuk van de controle en aansturing van tienduizenden ambtelijke specialisten door hooguit enkele honderden politieke generalisten. Meningsverschillen over de politieke ministeriële verantwoordelijkheid voor ambtelijk falen zijn eenvoudigweg ondenkbaar.

Een overheid zonder politiek-ambtelijke tweedeling heeft echter ook zijn onaantrekkelijke kanten. Zo is er geen doelmatige werkverdeling tussen functionarissen op basis van de verschillende overheidsfuncties. Iedere functionaris is evenzeer betrokken bij de vorming en de uitvoering van het beleid als bij de vaststelling en evaluatie ervan en heeft altijd het recht het uit te voeren beleid publiekelijk ter discussie te stellen. Behalve een duidelijke afbakening van taken is er ook geen duidelijke afbakening van verantwoordelijkheden. Er is geen mogelijkheid om een functionaris aan de top van een overheidsorganisatie (als organisaties binnen een dergelijke

overheid nog een top hebben) politieke verantwoording te laten afleggen voor het beleid van de organisatie en zelfs binnen de organisatie lijken verantwoordingsprocessen niet te kunnen bestaan. Elke functionaris is immers zowel ambtenaar als politicus en daarmee eigenlijk geen van beide.

De Amerikaanse bestuurskundige Dwight Waldo (1913-2000) heeft zich ook de vraag gesteld naar een overheid zonder

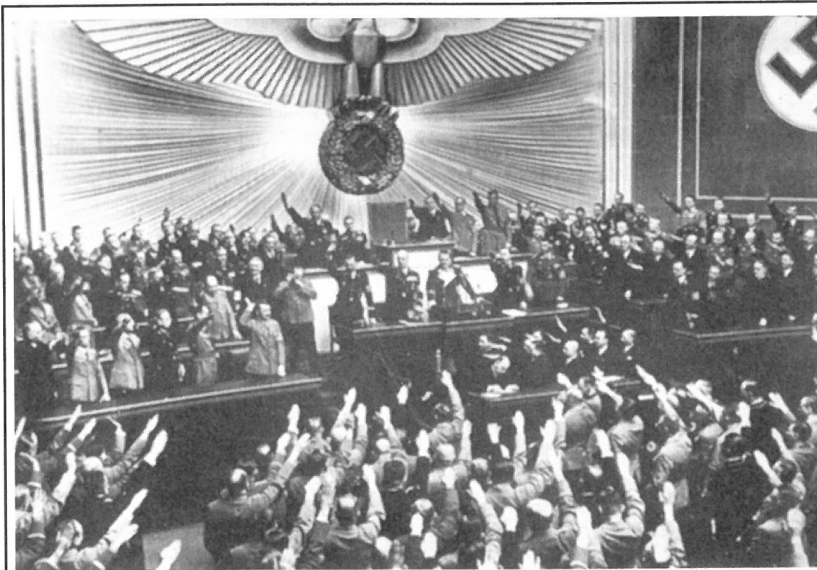
tweedeling tussen politiek en ambtelijk bestuur: "What would a 'polity' that transcends politics and/or administration be?" (1981: 5). Zijn antwoord is interessant en verontrustend tegelijk. Het is tweeledig. Allereerst zegt Waldo, dat het denkbeeld een dergelijke staat te kunnen inrichten volstrekt illusoir en utopisch is. "[A]ny thought that one or both of the two realms might somehow be transformed, or vanish, and that the problem or relating one to the other would thereby vanish, I regard as illusory. Utopias, whatever their differences, predict or presume abolition of

the distinction, or at least present a satisfactory solution to the problem of putting the two together." (1984: 232). Omdat het denkbeeld van een overheid zonder tweedeling tussen politiek en bestuur illusoir en utopisch is, is verwerkelijking ervan onmogelijk. Een dergelijke overheid kan simpelweg niet bestaan. Met andere woorden, binnen elke werkelijk bestaande overheid zal de tweedeling zich manifesteren. Daarom spreekt Waldo van de "perdurability of the politics-administration dichotomy" (1984).

Vooral het tweede deel van Waldo's antwoord is verontrustend. Pogingen om het denkbeeld van een overheid zonder tweedeling tussen politiek en bestuur te verwerkelijken, zijn niet alleen tot mislukken gedoemd, zo stelt hij, maar ook gevaarlijk. Waarom is het nastreven van deze illusie gevaarlijk? Om dat te begrijpen, moeten we ons opnieuw de hypothetische overheid voorstellen. Een dergelijke overheid, waarin politiek en ambtelijk bestuur onherkenbaar vermengd zijn, wordt volgens Waldo uitstekend beschreven in George Orwell's 1984 (1968: 25). Hij stelt vast, dat juist in totalitaire staten zoals nazi-Duitsland en de Sovjet-Unie de lijn tussen politiek en ambtenarij wordt uitgewist. Daar wordt geregeerd door functionarissen van 'de Partij' van wie niet uit te maken

"Dwaldo stelt vast, dat juist in totalitaire staten zoals nazi-Duitsland en de Sovjet-Unie de lijn tussen politiek en ambtenarij wordt uitgewist. Daar wordt geregeerd door functionarissen van 'de Partij' van wie niet uit te maken is of zij politicus of ambtenaar zijn"

is of zij politicus of ambtenaar zijn. "[A] near complete integration of politics and administration is a rather good characterization of totalitarianism, and perhaps liberty is a product of disjunction." (Waldo in Brown & Stillman 1986: 137). Waldo beweert dus, dat opheffing van de tweedeling politiek/bestuur gevaarlijk is en kenmerkend voor totalitaire staten. Handhaving van de tweedeling draagt bij aan instandhouding van de vrijheid.

Waldo's argumentatie kan nog wat worden uitgebreid. Zoals bekend, bestaat er van het totalitarisme zowel een linkse, communistische variant als een rechtse, fascistische variant. Het lijkt er bij nader inzien op, dat de tweedeling tussen politiek en bestuur in deze varianten op een verschillende manier wordt opgeheven. Om dit duidelijk in te zien, moeten we ons niet de historisch bestaande totalitaire staten voorstellen, maar de totalitaire 'heilsstaten', als je ze zo mag noemen, waarvan de historische totalitaire staten een doelbewuste benadering zijn. Hoe wordt de tweedeling tussen de politiek en het ambtelijke bestuur in totalitaire heilsstaten opgeheven? Ter linkerzijde, in communistische heilsstaten, lijken alle activiteiten van de staat (voorzover die er nog is) uiteindelijk neer te komen op administratie, planning en management. In zulke heilsstaten komt geen politiek meer voor: "Zijn in de loop der ontwikkeling de klassentegenstellingen verdwenen en is alle produktie in handen van de geassocieerde individuen geconcentreerd, dan verliest de openbare macht haar politiek karakter." (Marx & Engels 1848/1971: 66). De regering over mensen maakt dan plaats, volgens Marx en Engels, voor de administratie van dingen. Ter rechterzijde, in fascistische heilsstaten, lijken alle staatsactiviteiten niet neer te komen op ambtelijk bestuur, maar juist op politiek, machtsstrijd en uiteindelijk, als 'voortzetting van de politiek met andere middelen', zelfs oorlog. De ideologen van het fascisme keren zich scherp tegen het uitwissen van de scheidslijn tussen vriend en vijand en de 'depolitiserings' van de moderne staat (Schmitt 1932/2001).

In beide varianten van het totalitarisme wordt de tweedeling tussen de politiek en het ambtelijke bestuur opgeheven, maar

op een verschillende wijze. In communistische heilsstaten wordt de politiek overwoekerd door het ambtelijke bestuur; in fascistische heilsstaten gebeurt het omgekeerde (waarbij politiek en bestuur overigens een heel ander karakter hebben dan in democratische rechtsstaten). De historisch bestaande totalitaire staten vormen hiervan, zoals gezegd, een onvolkomen benadering.

Om lering te trekken uit deze analyse keren we terug naar Waldo. Hij constateert, dat pogingen om de tweedeling tussen het politieke en het ambtelijke op te heffen zowel illusoir of utopisch als gevaarlijk zijn. De keerzijde hiervan is, dat instandhouding van de tweedeling, bij alle spanningen die dat met zich meebrengt, ook gunstige effecten heeft. De tweedeling is een kenmerk van democratische rechtsstaten die bijdraagt aan het waarborgen van de vrijheid. "In a situation in which there is principled as well as practical lack of congruence between politics and administration there are opportunities as well as problems, freedoms as well as frustrations. It is close to the mark to say that problems of congruence are a defining characteristic of liberal-democratic institutions. Put the other way around, the term *totalitarian* might best fit an entity in which politics and administration are a seamless robe." (Waldo 1987: 106).

Dit zijn inzichten waarmee onderzoekers van de politiek-ambtelijke verhoudingen ongetwijfeld hun voordeel kunnen doen. □

Patrick Overeem

Ik geef de pen graag door aan Dimitar Toshkov, met wie ik regelmatig goede discussies heb.

Noten

- Brown, B.E.S. & Stillman II, R.J. (1986). *A search for public administration: The ideas and career of Dwight Waldo*. College Station: Texas A&M University Press.
- Marx, K.H. & Engels, F. (1848/1971). *Het communistisch manifest*. Amsterdam: Pegasus.
- Schmitt, C. (1932/2001). *Het begrip politiek*. Amsterdam: Boom/Parrèsia.
- Waldo, D. (1968). *The novelist on organization and administration: An inquiry into the relationship between two worlds*. Berkeley, CA: Institute of Governmental Studies.
- Waldo, D. (1981). Politics and administration: A profound disjunction. *Dialogue*, 4(1), 1-6.
- Waldo, D. (1984). The perdurability of the politics-administration dichotomy: Woodrow Wilson and the 'identity crisis' of public administration. In J. Rabin & J. Bowman (Eds.), *Politics and administration: Woodrow Wilson and American public administration* (pp. 219-233). New York: Marcel Dekker.
- Waldo, D. (1987). Politics and administration: On thinking about a complex relationship. In R.C. Chandler (Ed.), *A centennial history of the American administrative state* (pp. 89-112). New York: Free Press.

Zon, zee, strand en college

Summer School, strand of allebei? Dat stond op de voorpagina van nummer 34 van de Mare. Dat het allebei kan heb ik afgelopen zomer kunnen ervaren. Er kan eigenlijk nog wel meer: feestjes, uitstapjes, shoppen...noem maar op. Hierbij mijn verslag van een summerschool onder de brandende zon van Californië.

Op 1 juli verscheen ik al vroeg op Schiphol, zwaar bekapt met twee koffers want ja, wat kun je allemaal wel niet nodig hebben als je bijna 2 maanden van huis bent. 19.00 uur lokale tijd zette ik voor het eerst voet aan de grond in Californië, San Francisco om precies te zijn. Van daaruit had ik nog een reisje voor de boeg want de University of California at Berkeley was mijn bestemming. Berkeley ligt aan de andere kant van de San Francisco Bay, nog geen 20 minuten van het centrum van San Francisco - als je de weg weet.

Gelukkig had ik een paar dagen om aan het tijdsverschil van negen uur te wennen voordat de colleges begonnen. In die dagen kon ik ook de campus verkennen, sportkaart regelen en natuurlijk naar San Francisco zelf. Ik verbleef in het "International House", zoals de naam al aangeeft veel internationale studenten en contact was dan ook niet erg moeilijk te leggen. Ik had een eigen kamer op de zesde etage met uitzicht op de baai, San Francisco, de Golden Gate Bridge en Alcatraz. Een goed begin is het halve werk. De campus van Berkeley bestaat uit tientallen prachtige gebouwen en ook de sportschool deed meer denken aan een trainingskamp van een of andere rijke sportclub dan aan een sportschool voor studenten. Zeven sportzalen met elk uur een andere les, basketbalhallen (natuurlijk), drie zwembaden, gigantische fitnesszalen noem maar op.

Het USC is er niets bij. En dan nog het weer, dagelijks zo'n 20 tot 25 graden en blauwe lucht. "The Bay Area" staat bekend om de mist maar die was er alleen 's ochtends vroeg en kwam 's avonds als een deken weer aanrollen, maar overdag was het prachtig.

Net toen het vakantiegevoel me begon te bekruipen begonnen de colleges. Daar was ik immers voor gekomen. Ik volgde twee vakken: "Peace and Conflict Studies" en "Individual Morality and Social Justice". Beide vakken werden gegeven door bijzonder interessante docenten. Zo kwam de docent van Peace and Conflict Studies oorspronkelijk uit Iran en heeft daar door zijn kritische houding ten opzichte van het regime geen makkelijke tijd gehad. Toen hij vorig jaar terugging om zijn familie op te zoeken is hij zelfs gearresteerd op verdenking van spionage. Hij heeft drie maanden vastgezeten in een zeer armoedige gevangenis en is bijna dagelijks met marteling gedwongen tot verklaringen. Zijn aandacht voor het onderwerp "Human Rights" was dan ook sterk toegenomen en de problematiek van mensenrechten kwam dus vaak ter sprake in de colleges. Daarnaast is er ingegaan op de oorzaak van en oplossingen voor conflicten, zowel inter- als intra-

statelijk. Diverse theorieën kwamen daarbij aan bod. Bijvoorbeeld theorieën met betrekking tot de vraag: zijn mensen van nature vijandig? Freud en Hobbes vinden van wel, Rousseau is er juist van overtuigd dat mensen in de natuurstaat goed zijn. Als mensen van nature vijandig zijn, verklaart dat natuurlijk al een deel van waarom conflicten ontstaan. Daarnaast is gesproken over de invloed van ideologieën, cultuurverschillen, vorm van regime enz. Deze elementen zijn onder te brengen in drie niveaus van analyse, nl. het individuele niveau, het niveau van de staat en het internationale niveau. Aan de hand van dit analyse schema hebben we talloze conflicten in de wereld geanalyseerd, van de Wereldoorlogen tot etnische conflicten in bijvoorbeeld Afrika. Daarnaast zijn ook theorieën besproken die trachten conflicten te verklaren en oplossingen te bieden. Zo heb je het realisme versus het liberalisme. Waar het realisme de verklaring legt in "a struggle for power among self interested states", ziet het liberalisme juist problemen in het feit dat landen niet voldoende wederzijds afhankelijk zijn. Ik heb door

het volgen van dit vak ontzettend veel geleerd over internationale relaties, daarnaast was de vorm van het college ook erg leerzaam. De docent was maar korte tijd aan het woord, de rest van de tijd werd ingevuld met discussies, rollenspellen enz. Daardoor voelde je de problematiek beter aan en deed je ook praktische ervaring op.

"Berkeley ligt aan de andere kant van de San Francisco Bay, nog geen 20 minuten van het centrum van San Francisco - als je de weg weet"

Het vak "Individual Morality and Social Justice" was voor mij eigenlijk een vervolg op het vak "Ethiek in het Openbaar Bestuur". Hier en daar was er wat overlap maar dat vond ik niet zo erg aangezien het over moeilijke onderwerpen gaat. Het filosofisch denken kan nogal eens frustrerend zijn aangezien er vaak geen antwoorden zijn. De discussie duurt maar voort en op elk punt is wel weer iets af te dingen. Met name bij het schrijven van de papers ondervond ik heel wat moeilijkheden om bepaalde argumenten goed op papier te krijgen. We hebben het onder andere gehad over de Epistemologie, wat gaat over de vraag wat kennis is. De sceptici zeggen daarover dat we helemaal geen redenen hebben om iets aan te nemen van de informatie over de buitenwereld. Om dit te verduidelijken een stukje uit mijn paper:

"I concluded that I might take as a general rule the principle that all things, which we very clearly and obviously conceive, are true: only observing, however that there is some difficulty in rightly determining the objects, which we distinctly conceive" (Descartes, Discours de la Méthode, 1637) In this quotation of Descartes, it is meant that every experience you

have, makes you believe something. But what if everything that you experience is not real? Maybe it is just an imagination of our mind. In this paper I will consider this powerful doubt on the veracity of our cognitive faculties. The Skeptical argument is that we think we have reasons to believe in facts about the external world, due to our sensory experiences because we would have these same experiences if those are for example send to us by a computer. In that case we could be just a brain in a vat, being fed experiences with electrodes of a computer. We do not have clear evidence for each of both sides, because the evidence that we can get from appearances strengthens both possibilities. That is why the Skeptic argue that we do not have any reason to believe anything we take ourselves to believe about the external physical world.

Behalve dit complexe vraagstuk hebben we het ook over het Consequentialisme en de Deontologie gehad. Hier werd met name aandacht geschonken aan wat moreel verantwoord is in oorlogen, kijk je daarbij naar de consequenties van handelingen of naar de handeling zelf ongeacht de consequenties? Ook kwam de discussie tussen objectivisten en subjectivisten ter sprake. Hier ging het met name over de vraag of waarden wel objectief kunnen zijn, er is immers geen bewijs te vinden in de wereld maar moeten we dan aannemen dat alle waarden, ook zoals 'slavernij is fout', subjectief zijn? Met deze onderwerpen was de tijd goed te vullen want zoals ik al zei is er geen definitief antwoord te vinden en konden de discussies erg lang doorgaan. Dat maakte het overigens niet minder interessant.

Omdat ik vijf uur per dag college had en daarnaast erg veel moest lezen, voorbereiden en papers schrijven bleef er weinig tijd over voor 'toeristische' dingen. Toch lukte me het elk weekend wel om er tussen uit te gaan. Zo heb ik een dag een

auto gehuurd met een paar mensen en ben door het noorden van Californië gaan rijden. Het is heel anders om op een Amerikaanse snelweg te rijden, je wordt links en rechts ingehaald en je hebt er echt gekken tussen zitten. We hebben Sacramento, de hoofdstad van Californië bezocht. Daar was o.a. het 'witte huis' van Swartzenegger te vinden. Daarnaast hebben we een aantal wijnproeverijen bezocht die prachtig gelegen waren, letterlijk in the middle of nowhere. In San Francisco was het altijd zo'n 20 tot 25 graden, maar als je de auto uitstapt in het binnenland is het wel iets warmer. Toen 45 graden. Andere weekenden was ik in San Francisco aan het shoppen of naar een museum. Één weekend ben ik naar Los Angeles gevlogen. Een vriendin heeft me daar rondgeleid. Hollywood, Santa Monica, Lagoon Beach, noem maar op. Uitgaan is daar overigens één groot barbiefeestje. LA is echt een Amerikaanse stad, veel meer dan San Francisco wat toch wat meer Europees aandoet. Verder heb ik Yosemite National Park bezocht waar we met een groep van 40 mensen 2 nachten in een bus sliepen en 1 nacht in de buitenlucht rond een kampvuur. Het feit dat daar beren lopen maakte het wel spannend. Op 13 augustus had ik mijn laatste tentamen en moest ik ook het International House verlaten. Nadat ik een nieuwe (grotere) koffer gekocht had was ik in staat mijn kamertje leeg te ruimen en werd ik opgehaald door een vriendin bij wie ik de laatste week zou logeren. Zij studeert aan de University of California in Santa Cruz en heeft me daar het echte Amerikaanse studentenleven laten zien. Overdag lekker naar het strand of rondhangen op de campus (waar het altijd gezellig is) en 's avonds naar een party of een toneelstuk in de bossen.

Na dit laatste weekje relaxen werd het tijd om afscheid te nemen van al het moois dat Californië te bieden heeft en natuurlijk van iedereen die ik in de tussentijd had leren kennen. Mijn adressenboekje pilde inmiddels behoorlijk uit, als ik nog eens een wereldreis ga maken heb ik overal wel een plek om te logeren. Ik ben ontzettend leuke mensen tegengekomen uit alle uithoeken van de wereld en het was heel interessant om al hun verhalen te horen. Het meest bijzonder was nog wel één van mijn klasgenoten van het Peace and Conflict Studies groepje, namelijk Kroonprinses Victoria van Zweden. Ze kwam me al die tijd al zo bekend voor en ik vond ook dat ze wel een enorm gespierde vriend had, een beetje bodyguard-achtig.

Kort samengevat heb ik een geweldige tijd gehad, veel geleerd en heel leuke mensen tegengekomen. Na bijna twee maanden was het ook wel lekker om weer naar het nuchtere Nederland terug te keren maar ik denk er met veel plezier aan terug. Mocht je de kans krijgen zo iets te ondernemen raad ik het je echt aan om te gaan. Mocht je meer informatie willen over een summerschool aan de University of California kun je kijken op www.lucprograms.com. □

Leonique van Tol

De regisseur: Pim Fortuyn

"Ik sta met een missie in het leven: aan de mensen in het land wil ik de samenleving teruggeven. Nederland is van de kaart. Wij zijn wereldburger, Europeaan en Nederlander. Van het laatste maken we niets. De publieke ruimte is van niemand. Er is geen liefde voor het land". Dit waren de woorden van Pim Fortuyn (Elsevier, 2001). Pim Fortuyn heeft op 12 augustus 1991 een artikel geschreven voor de B.I.L.-almanak over de invoering van de OV-jaarkaart genaamd 'Door de sporen de rails niet meer zien'. Pim Fortuyn was directeur van de OV-studentenkaart BV. Als directeur zijnde dacht hij misschien daadwerkelijk zijn missie, de samenleving teruggeven, te kunnen bereiken.

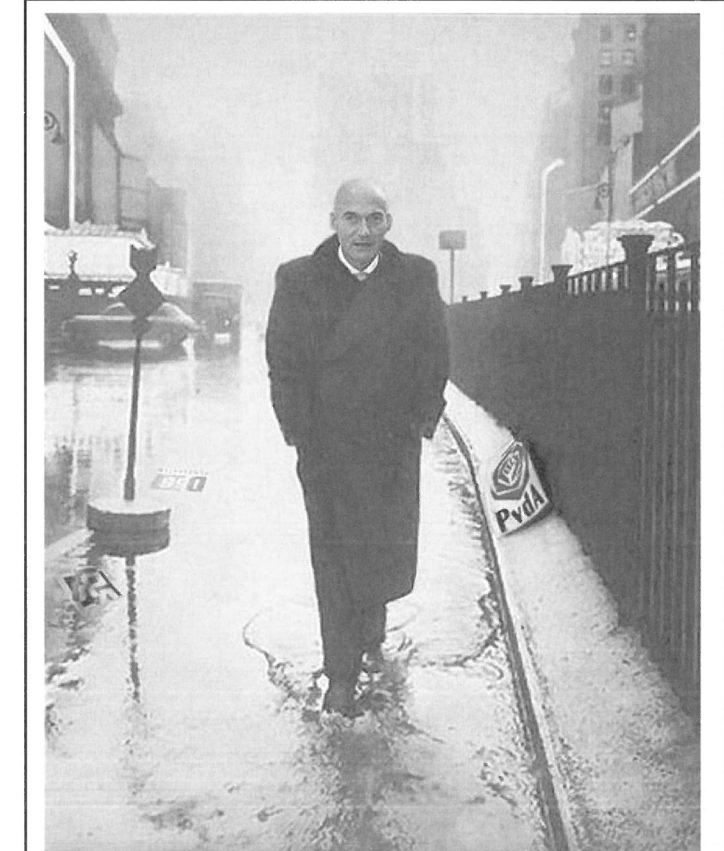
In ieder geval, dit was zijn doel. Pim Fortuyn had meerdere missies in zijn leven waaronder premier van Nederland worden. Helaas heeft hij deze niet kunnen vervullen. Heeft hij zijn eerste missie wel kunnen vervullen? Was de invoering van de OV-jaarkaart wel de missie van Pim Fortuyn? Tenslotte is de OV-jaarkaart door de minister Ritzen bedacht. Mijn vraag dan is: Zou de OV-jaarkaart ook tot stand zijn gekomen als Pim Fortuyn niet de directeur zou zijn geweest van de BV? Veel mensen denken dat Pim Fortuyn verantwoordelijk is voor de OV-jaarkaart, maar is dat wel het geval? In dit artikel ga ik hier verder op in. Pim Fortuyn heeft in zijn artikel 'Door de sporen de rails niet meer zien' een aantal toekomstperspectieven van de OV-jaarkaart vermeld, die ik uitgebreid in mijn artikel zal opnemen.

"Aan de invoering van de OV-studentenkaart ging een storm van kritiek vooraf. Uit het feit dat de invoering van de kaart een bezuinigingsmaatregel was leidde men al snel af dat men dan ook benadeeld zou worden", zegt Fortuyn. Het merkwaardige is dat studentenorganisaties daar toen tegen waren. Nu willen ze hem niet meer kwijt. De studenten die tegen de OV-jaarkaart protesteerden, waren niet ver van hun school verwijderd. Hun medestudenten konden wel voordeel hebben bij de invoering van de OV-studentenkaart. In ruil voor de kaart werd namelijk zestig gulden op de basisbeurs gerekend. De kaart werd per 1 januari 1991 ingevoerd. In zijn artikel schrijft Pim Fortuyn trots de vele voordelen van de OV-jaarkaart. De OV-jaarkaart betekent een toename van de mobiliteit van 800.000 jongeren die het aanzien van Nederland zal veranderen op sociaal, economisch en cultureel niveau. Pim Fortuyn zet ook verschillende evenementen uiteen die jongeren uit andere provincies trekken zoals het Pinkpop Festival in Limburg, De Boulevard in Den Bosch en de grote theaters, concertzalen en musea in de Randstad. Volgens Fortuyn zullen de jongeren door 'de grotere keuzemogelijkheid en bestedingsruimte meer gaan ondernemen'. Jongeren zouden ook geobsedeerd kunnen raken met de verschillende mogelijkheden die een OV-jaarkaart een student kan verschaffen waaronder 'feesten', en dus alleen nog meer uitgeven.

Ook heeft hij het over een versterking van de identiteit. Hier komen we terug op 'zijn missie' de mensen de liefde voor Nederland te herontdekken. 'Onze eigen identiteit is in het geding. Laat ze die basis van die identiteit, het land, dan maar eens goed gaan bekijken'. Ook hier ondervind ik een keerzijde van de mogelijkheid om je liefde voor Nederland te herontdekken of te ontdekken voor de allochtonen (Nieuwe Nederlanders). De OV-jaarkaart kan er ook voor zorgen dat je haat tegenover Nederland wordt herontdekt of ontdekt (voor de huismuisjes). Dit kan er dan juist voor zorgen dat die intentie om Nederland te exploreren verdwijnt. Laat mensen toch in de waan dat Nederland een prachtig land is. Het proces

van het ontdekken is veel meer interessanter dat het ontdekken zelf.

De OV-jaarkaart heeft er wel voor gezorgd dat de jongeren meer gaan ondernemen. 'Enkele ondernemende Leidse en Groningse studenten richtten een koeriersdienst op'. Studenten gebruiken hun OV-jaarkaart voor het vervoer van pakjes waaraan persoonlijke zorg moet worden besteed. Het bedrijf in Leiden heeft Pim Fortuyn zelf ingewijd. In Groningen trok een prins van Nassau de nodige publiciteit naar zich toe. Al met al zijn er vele voordelen en nadelen aan de OV-jaarkaart verbonden. Wie is er nu verantwoordelijk voor de invoering van de OV-jaarkaart? De vroegere minister van Onderwijs, Deetman, had ervoor gezorgd om voor de invoering van de OV-jaarkaart een aparte BV op te richten om ervoor te zorgen dat de kaart geen snelle dood zou sterven. Pim Fortuyn noemt dit een 'gouden greep van die Deetman'. Volgens Pim Fortuyn is de OV-jaarkaart tot stand gekomen door zijn eigen 'vasthoudendheid', die het project overeind wist te houden. Tweede Kamerlid en woordvoerder voor de PvdA voor studiefinanciering, Martijn van Dam is het hier niet mee eens. Martijn van Dam: "De OV-jaarkaart is niet door Fortuyn bedacht, maar door Ritzen. We hebben de OV-jaarkaart dus te danken aan Ritzen die daar meerdere redenen voor had.

Studenten zouden meer met het OV-jaarkaart reizen waardoor ze wellicht ook vaker de trein zouden pakken. Studenten hoefden niet meer te liften. En *last but not least* was de OV-jaarkaart goedkoper dan de reiskostenvergoeding die was opgenomen in de studiebeurs. Fortuyn was slechts directeur van de OV-studentenkaart BV en heeft de invoering

“ Volgens Pim Fortuyn is de OV-jaarkaart tot stand gekomen door zijn eigen ‘vasthoudendheid’, die het project overleefde wist te houden.”

uitgevoerd. Vanzelfsprekend had ook iemand anders directeur kunnen zijn van die BV. Zonder Fortuyn was die OV-jaarkaart er dus ook gewoon geweest. Zonder Ritzen echter niet.”

Dus Deetman en Ritzen zijn verantwoordelijk voor de OV-jaarkaart, omdat zij niet te vervangen waren, maar Pim Fortuyn in dit geval wel. Het was de missie van Ritzen om de OV-jaarkaart in te voeren. Opmerkelijker wijze heeft Pim Fortuyn nog nooit Ritzen in een van zijn columns positief belicht, terwijl hij hem de kans gaf om eindelijk eens de universiteit (waar hij als docent fungeerde) te verlaten. In zijn laatste columns wordt hij wel genoemd en in een kwaad daglicht gezet.

In 1994 is er een nieuw contract gekomen voor de OV-jaarkaart onder leiding van de Informatiseringsbank (als opvolger van de OV-studentenkaart BV) die twee keer zo duur is, maar in een slechter product voorziet. Dit werd overigens door Fortuyn voorspeld in zijn column ‘De OV-studentenkaart een blijvertje?’ in de SUM in 1992. Fortuyn: “Dit contract is het resultaat van volstrekt tekort schietende

onderhandelingsvaardigheid van de toenmalige minister van Onderwijs in het kabinet Lubbers III, Ritzen. Hij heeft de Nederlandse studenten met dit wanproduct opgescheept. Als ik me niet vergis heeft Fortuyn aan dit ‘wanproduct’ meegewerkt. Na dit contract kan de student nog maar beperkt reizen. Hij moet kiezen tussen een week- of weekendkaart en mag er niet op reizen gedurende de vakanties en is bovendien een keer zo duur uit.

Door deze verandering in het contract van de OV-jaarkaart zijn de toekomstperspectieven van de OV-jaarkaart in het artikel ‘Door de sporen de rails niet meer zien’ niet meer waarheidsgetrouw.

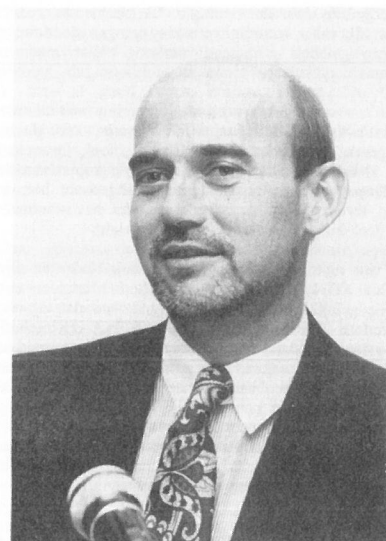
De vele evenementen waar Pim Fortuyn het over had, kunnen alleen tijdens de werkdagen bezocht worden, en niet in het weekend of vakantie. De Pinkpop Festival in Limburg, De Boulevard in Den Bosch en de grote theaters, concertzalen en musea in de Randstad zullen minder jongeren aantrekken dan ze hadden gehoopt met de invoering van de OV-jaarkaart. De andere toekomstperspectieven kunnen wel zijn uitgekomen, maar dan wel in mindere mate dan Fortuyn had gehoopt. Maar heeft Pim Fortuyn zijn missie verwezenlijkt om Nederlanders meer in contact te laten komen met hun eigen land. Bijna. Zoals hij meerdere missies in zijn leven ‘bijna’ had vervuld. Hij kwam in ieder geval in de buurt, net zoals hij bijna ‘premier’ van Nederland was geworden. Ik denk dat Fortuyn een man was met veel missies in het leven waarin hij de hoofdrol én de regisseur zou spelen. In zijn rol als regisseur heeft Fortuyn wel zijn dromen kunnen verwezenlijken, indien hij meer tijd had, omdat hij dan zijn visie aan anderen kon opleggen. En hier was hij het beste in. Tenslotte heeft hij aan heel Nederland zijn visie opgelegd en Nederland ook veranderd door middel van zijn soms nogal tegenstrijdige ideeën. Als ‘hoofdrol’ kon hij slechts suggesties geven, maar hij zou dan wel aandacht krijgen. Fortuyn heeft de OV-jaarkaart ingevoerd als ‘regisseur’, wat hij uitstekend gedaan heeft. □

Hayat Essakkati

Door de sporen de rails niet meer zien

Aan de invoering van de Ov-studentenkaart ging een storm van kritiek vooraf. Uit het feit dat de invoering van de kaart een bezuinigingsmaatregel was leidde men al snel af dat men dan ook benadeeld zou worden. Het permanente ongenoegen, de roep om behoud van “verworven rechten” (verworven door wie?), het benauwde eigenbelang werd uitgebreid geventileerd. De boventoon werd gevoerd door de groep die met een simpele rekensom aantoonde voor enkele tientjes per maand het schip in te gaan. Dat veel van hun medestudenten voor hetzelfde bedrag of voor meer voordeel konden hebben bij invoering van de OV-studentenkaart viel buiten hun berekening. In ruil voor de kaart werd namelijk circa zestig gulden op de basisbeurs ingehouden. Op die manier wordt een deel van de beurs in vervoer uitbetaald. Vergeeten wordt, dat of de basisbeurs nu in geld of in vervoer wordt uitbetaald er nog altijd sprake is van uitbetalen, ontvangen. Maar goed, het gegeven paard werd uitgebreid in de bek gekeken, alvorens er mee, zoals later zou blijken, in volle galop vandoor te gaan.

De kaart werd per 1 januari jongstleden geruisloos ingevoerd en daarna heerste grote stilte. Een van onze bewindslieden, die aan de wieg van de kaart had gestaan, begaf zich kort na de invoering op doorreis tussen de menigte op het Centraal Station in Amsterdam. Hij werd onmiddellijk herkend en zijn

Pim Fortuyn

Eigenlijk best jammer hè, zo'n lege pagina....

Met ruim 600 bestuurskundigen in spé is de B.I.L. wellicht een interessante manier om uw naamsbekendheid te vergroten. De B.I.L. kan echter nog veel meer voor u betekenen. Wilt u weten hoe? Neem dan contact met ons op.

Bestuurskundige Interfacultaire vereniging Leiden
Pieter de la Courtgebouw, Wassenaarseweg 52, Postbus 9555, 2300 RB Leiden
tel. 071-5273696 Fax. 071-5273979 E-mail: bil@bilboard.nl

Kooyker*)

**voor je
studieboeken...**

...en meer!

Breestraat 93 & 127, 2311 CM Leiden

Telefoon (071) 5160500

E-mail: bree127@kooyker.nl

www.kooyker.nl